

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra pedagogiky

Bakalářská práce

KLÁŠTER PREMONSTRÁTŮ TEPLÁ – CENTRUM VZDĚLANOSTI

Vedoucí práce: PhDr. Zuzana Svobodová, Ph.D

Autor práce: Marta Urbanová

Studijní obor: Pedagogika volného času

Ročník: 3.

2012

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Datum:

Podpis studenta

Děkuji vedoucí bakalářské práce PhDr. Zuzaně Svobodové PhD. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce. Dále děkuji Městskému muzeu v Mariánských Lázních za umožnění přístupu do badatelny a archivu, klášteru v Teplé za zapůjčení literatury a hlavně své rodině za pomoc a podporu při mém studiu.

OBSAH

ÚVOD	6
1. HISTORICKÝ PŘEHLED	8
1.1. Dějiny kláštera	8
1.1.1. Založení kláštera	8
1.1.2. Zakladatel	10
1.1.3. Od založení po reformaci (1193–1525)	14
1.1.4. Od reformace po osvícenství (1526–1767)	16
1.1.5. Od osvícenství do počátku 20. století (1768-1900)	18
1.1.5. Od roku 1900 do roku 2010	19
2. KLÁŠTER TEPLÁ - CENTRUM VZDĚLANOSTI	23
2.1. Klášterní škola – edukace členů řádu	23
2.1.1. Od založení po reformaci	23
2.1.2. Od reformace po osvícenství	24
2.1.3. Osvícenství	26
2.1.4. Po josefínské reformě roku 1783	27
2.2. Školy zřizované klášterem	28
2.2.1. Farní a městské školy	28
2.2.2. Instituty	32
2.2.2.1. Mnichov	32
2.2.2.2. Úšovice	33
2.2.3. Gymnázium a Filosofický ústav v Plzni	33
2.2.3. Pedagogické působení členů tepelského kláštera	37
3. OSOBNOSTI	40
3.1. Plzeňské gymnázium	40
3.1.1. Josef Vojtěch Sedláček	40
3.1.2. Josef František Smetana	43
3.1.3. Hugo Jan Karlík	45
3.1.4. Alois Martin David	47
ZÁVĚR	49
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	51
SEZNAM ZKRATEK	59
SEZNAM PŘÍLOH	60
PŘÍLOHY	61

Příloha I.	Seznam obcí, které tvořily panství bl. Hroznaty	61
Příloha II.	Zápis z generální kanonické vizitace dne 14. května 1863	63
Příloha III.	Obrázky	65
Příloha IV.	Schémata	70
ABSTRAKT		71
ABSTRACT		72

Úvod

Ve středověku patřila církev k nejvýznamnějším nositelům vzdělanosti. Členové řádu benediktinského kultivovali krajiny v okolí klášterů. Členové řádu cisterciáckého vytvářeli středověké technologie. Členové řádů byli také středověcí vědci a učitelé, kteří své spolubratry učili nejen číst a psát. V klášterech se opisovaly posvátné i světské rukopisy. Díky tomu zůstala v klášterech zachována spousta dokumentů církevních otců a děl antického světa. Církevní řády zakládaly školy, v nichž jejich členové učili a svou činností položili základy evropského školství, včetně mnohých univerzit. Církev však byla nositelkou vzdělanosti nejen ve středověku, o čemž svědčí dějiny kláštera Teplá.

Cílem bakalářské práce s názvem „Kláster Teplá – centrum vzdělanosti“ je přiblížit čtenáři přínos tohoto kláštera jako šířitele vzdělanosti. Konkrétně chce čtenáře podrobně seznámit s tím, jak se podílel na edukaci členů řádu a na edukaci světských dětí a mládeže se zaměřením na oblasti kolem kláštera Teplá a Plzně.

Práce je rozdělena do tří kapitol. První kapitola přibližuje dějiny kláštera od jeho založení až po současnost. Pro větší přehlednost je rozdělena na podkapitoly od založení po reformaci, od reformace po osvícenství, od osvícenství do počátku 20. století a od roku 1900 do roku 2010. Na začátku první kapitoly není opomenut zakladatel kláštera bl. Hroznata.

První část druhé kapitoly přibližuje edukaci členů řádu a to od založení kláštera po reformaci, edukaci členů řádu na domácím teologickém studiu, u pražských jezuitů, na pražském semináři pro řádový dorost, na Norbertinu a na arcibiskupském semináři od reformace po osvícenství, dále edukaci členů řádu v době osvícenství, a v období po josefínském reformě roku 1783.

Druhá část druhé kapitoly přibližuje přínos tepelského kláštera na edukaci světských dětí a mládeže na školách zřízených klásterem od založení do roku 1869 a na institutech založených pod záštitou kláštera, dále přibližuje pedagogické působení tepelských premonstrátů na Filosofickém ústavu a Gymnáziu v Plzni a jejich pedagogické působení po roce 1924 do současnosti.

Třetí kapitola je věnovaná významným osobnostem tepelského kláštera. Nejprve je přiblížena trojice významných národních buditelů, tj. J. V. Sedláček, J. F. Smetana a H. J. Karlík. Kapitulu uzavírá nejvýraznější vědecká osobnost tepelského kláštera A. M. David.

Při zpracování těchto témat bakalářská práce vychází zejména z knih a příspěvků PhDr. Milana Hlinomaze a doc. PhDr. Petra Kubína PhD., sborníků Na Hroznatově míse, Dějin zemí Koruny české, Velkých dějin zemí Koruny české, Dějin Plzně, Spěváčkova Plzeňského vlastence a legendy Vita fratris Hroznatae.

1. Historický přehled

1.1. Dějiny kláštera

1.1.1. Založení kláštera

Roku 1120 po svém obrácení založil Norbert z Xanten s několika svými druhy v údolí Prémontré nacházejícím se v severní Francii klášter¹ a tím se započala psát historie premonstrátského řádu. Ve svých počátcích byl tento kanovnický řád silně proniknut mnišskými prvky.² V tomto řádu se spojují život kontemplativní s životem pastoračním. Činnost řádu se během staletí neomezovala jen na náboženskou oblast, ale zaměřovala se i na pěstování přírodních věd, astronomie, matematiky, ekonomie, stavitelství a literárních zájmů, a tak se stal řádem intelektuálním, díky čemuž mohl zakládat nejen knihovny a muzea, ale i školy, gymnázia a filosofická lycea.³

V českých zemích bylo 12. století dobou největšího rozmachu v zakládání nových klášterů. Do čtyřicátých let 12. století se na území českého státu nacházelo jedenáct benediktinských klášterů. Na konci 12. století se zde nacházelo již dvaatřicet klášterů, a to nejen benediktinských, ale i cisterciáckých, johanitů, křížovníků s červeným křížem neboli strážců Božího hrobu⁴ a kláštery premonstrátské.⁵

Řád řeholních kanovníků z Prémontré přišel do Čech z Německa roku 1143 za přispění olomouckého biskupa Jindřicha Zdíka. Prvním sídlem řádu se stal Strahov. Řád podporovali kníže a pozdější král Vladislav i pražský biskup Daniel I.⁶ V pořadí

---

¹ BUBEN, M. M. *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích. II. díl, 1. svazek: Řeholní kanovníci.* Praha: Libri, 2003. ISBN 80-7277-086-1. s. 65.

² JANOUŠEK, H. F. *Symbolika Hroznatovy mísy.* In *Na Hroznatově míse 10/2008. Sborník Řeholní kanonie premonstrátského řádu v Teplé.* Rosice u Brna: Gloria, 2008. ISBN 978-80-86760-45-2. s. 15.

³ TYL, H. J. *Klášter Teplá.* Plzeň: Grafika, 1947. ISBN neuvedeno. s. 5.

⁴ Řád založený v 11. stol. v Jeruzalémě k ochraně Božího hrobu, péči o poutníky ve Svaté zemi a později i k charitativní a pedagogické činnosti a duchovní správě na farách. Do Čech přišel tento řád roku 1190. BUBEN, M. M. *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích. I. díl. Řády rytířské a křížovníci.* Praha: Libri, 2002. ISBN 80-7277-085-3. s. 109, 114.

⁵ KUBÍN, P. *Blahoslavený Hroznata. Kritický životopis.* Praha: Vyšehrad, 2000. ISBN 80-7021-418-X. s. 134, 136.

⁶ Tamtéž, s. 135.

desátý⁷ a zároveň poslední premonstrátský klášter založený do konce 12. století v českých zemích byla Teplá.⁸

Klášter Teplá byl založen roku 1193 českým šlechticem Hroznatou. Stal se kolonizačním centrem širokého a v té době neobydleného okolí,⁹ jež je od roku 1322 nazýváno Chebsko.¹⁰ V roce 1197 přišla do kláštera první komunita ze Strahovského kláštera čítající dvanáct bratrů pod vedením opata Jana. Z téhož roku pochází i zakládající listina,¹¹ jež je první známou soukromou listinou zpečetěnou českým šlechticem,¹² v níž Hroznata ustanovuje dědicem veškerého svého majetku v případě, že by se nevrátil z křížové výpravy, klášter Teplou.

„Ve jménu svaté a nerozdílné Trojice, Já, Hroznata, z Boží milosti ze slavného rodu patřící k předním v Čechách, všem věřícím v Krista, budoucím i současným. Poněvadž to, co z Božího vnuknutí stanovili prozíraví, je pevněji svěřeno paměti a více vyloučen falešný výklad, když je to zapsáno, proto chci já, na Boží pokyn kráčející ve stopách těch, kteří jsou označeni svatým křížem, a toužící spatřit hrob našeho Spasitele, oznámit všem budoucím a přítomným, že jsem bratřím, kteří v Teplé slouží Bohu a blažené Marii, natrvalo odevzdal do užívání Jmenované místo se vším, co k němu patří, ať už se vrátím nebo ne. Kdybych na této cestě, kterou nastupuji, naplnil svůj životní úděl, pak jsem všechny své pozemky i všechny statky s veškerým dobytkem témuž klášteru daroval. Jestliže se vrátím, pak tyto pozemky kromě Teplé a co je v jejím držení se náležitě vrátí do mé správy... Témuž klášteru předávám své služebníky a služby. Všechny své statky svěřuji do správy nynějšímu panu opatu... Kdyby opatství pro statky, které jsem věnoval Bohu, chtěli napadat moji příbuzní, kromě nepřítně, kterou si zaslouží od Všemohoucího, hle říkám to před Čechy, ať věnované statky se trvale vrátí do užívání kláštera. Aby pak toto uspořádání zůstalo u budoucích pevně v paměti, rozhodl jsem

⁷ Jako první byl založen roku 1143 klášter na Strahově, poté roku 1144–1145 klášter v Doksanech, dále kláštery v Louňovicích pod Bláníkem (1150), v Želivě (1149), v Litomyšli (1150), v Hradišti u Olomouce (1151), v Kounicích u Brna (1183), v Milevsku (1184–1185), v Louce u Znojma (1190).

⁸ KUBÍN, P. *Blahoslavený Hroznata. Kritický životopis.* s. 134–137; KUBÍN, P. *Účast blahoslaveného Hroznaty na křížových výpravách a založení kláštera Teplá.* In *Západočeský historický sborník 4.* Plzeň: Státní oblastní archiv v Plzni, 1998. ISBN nevedeno. s. 41–65.

⁹ BUCHTELE, Z. *Krajina Frais – země nikoho.* In *Dějiny vesnic v okolí Mariánských Lázní.* Velká Hleďsebe: vydáno vlastním nákladem, 2006. ISBN nevedeno. s. 7.

¹⁰ HLINOMAZ, M. *Blahoslavený Hroznata Tepelský. Přehled stavu současných znalostí o jeho životě.* In *Na Hroznatově míse 2/2000. Sborník Řeholní kanonie premonstrátského řádu v Teplé.* Týn nad Vltavou: Marek Svoboda, 2000. ISBN 80-902500-9-2. s. 18.

¹¹ Germánské právo neuznávalo písemnou formu svědectví, znalo jen svědectví ústní. Ke kompromisnímu řešení přispěla církev aktem, tj. písemným svědectvím bez práva platnosti. Plné právní uznání měla jen listina papežská a císařská. Hroznata sice testament vydal svým jménem a stvrdil svou pečeti, ale právní platnost mu zajistila pečeť pražské kapituly a tzv. svatováclavská pečeť. Současně byl testament stvrzen i zvláštní listinou od knížete biskupa Jindřicha Břetislava. KUBÍN, P. *Blahoslavený Hroznata. Kritický životopis.* s. 105–107.

¹² HLINOMAZ, M. *Klášter premonstrátů Teplá.* In *Historický sborník Karlovarska VI.* Karlovy Vary: Státní okresní archiv, 1998. ISSN 1240-9401. s. 15; KUBÍN, P. *Účast blahoslaveného Hroznaty na křížových výpravách a založení kláštera Teplá.* s. 41–65.

*se svěřit je písmu a dát potvrdit pečeti pražského kostela, pražského knížete a naší pečeti a uvést jména těch, kdo byli přítomni... Kdyby si někdo usmyslil, že výše psané statky uchvátí pro sebe nebo rozchvátí, ať pozná, že upadne do klatby.*¹³

Území, která patřila Hroznatovi, byla rozsáhlá. Při jejich výčtu se spousta badatelů rozchází co do jejich počtu.¹⁴ Po dokončení první a největší fáze kolonizace se tepelský klášter obrátil na kurii.¹⁵ Dne 23. května 1273 dostal od papeže Řehoře X. velké ochranné privilegium, v jehož obsahu se mimo jiné vyskytuje přesný výčet třiaosmdesáti vsí a jednoho dvora,¹⁶ které v té době klášteru patřily.¹⁷

1.1.2. Zakladatel

Hroznata¹⁸ z Ovence, nazýván též Tepelský, zakladatel premonstrátského kláštera v Teplé, byl český šlechtic blízký panovníkovi. „*Mezi jinými velmoži království Hroznata, vzešed z proslulého rodu knížecího, na královském dvoře první místo po královské vznešenosti zaujímal.*“¹⁹ Byl synem knížecího dvořana Sezemy a Dobroslavy z rodu Černínů. Místem jeho rodiště bývá uváděn buďto tepelský hrad,

---

¹³ HLINOMAZ, M. *Blahoslavený Hroznata Tepelský. Hroznatovo přijetí kříže, neuskutečněná účast na křížové výpravě.* In *Na Hroznatově míse 9/2007. Sborník Řeholní kanonie premonstrátského řádu v Teplé.* Rosice u Brna: Gloria, 2007. ISBN 978-80-86760-36-0. s. 7-13.

¹⁴ Např. v Ottově slovníku naučném, v jeho XI. díle vyšlém aktuálně k roku Hroznatovy beatifikace na str. 796-797 je psáno, že ke klášteru náleželo 57 vesnic a statek Hroznětín. *Ottův slovník naučný. Ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí. Jedenáctý díl. Hédypathie–Hýždě.* Praha: J. Otto, 1897. ISBN neuvedeno. Naproti tomu Kubín v Kritickém životopise blahoslaveného Hroznaty na str. 177-186 rozebírá území patřící klášteru Teplá podrobněji, taktéž Čechura. ČECHURA, J. *Vývoj pozemkové držby kláštera v Teplé v době předhusitské.* In *Minulosti západočeského kraje XXIV.* Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1988. ISBN neuvedeno. s. 205-224.

¹⁵ Římská kurie je orgán pomáhající papeži při správě celé církve. Římská kurie spolu s papežem tvoří apoštolský stolec. TRETERA, J. R. HORÁK, Z. *Slovník církevního práva.* Praha: Grada Publishing, a. s., 2011. ISBN 978-80-247-3614-3. s. 116.

¹⁶ Viz příloha I.

¹⁷ HAUBERTOVÁ, K. *O nejstarších tepelských listinách.* Plzeň: Státní oblastní archiv v Plzni, 1981. ISBN neuvedeno. s. 17.

¹⁸ Archaické staročeské jméno hojně užívané ve 12. a 13. století odvozené ne od hroznů, ale od adjektiva hrozný – budící respekt. KUBÍN, P. *Blahoslavený Hroznata. Kritický životopis.* s. 81.

¹⁹ *Život blahoslaveného Hroznaty. Vita fratris Hroznatae.* Z latiny přeložil Arnošt Oves O. Praem. L. P. 1993 na „Hroznatově míse“ podává řeholní kanonie premonstrátského řádu v Teplé u Mariánských Lázní. S církevním schválením Čj. 50/93 ze 7. 1. 1993 Václav František Lobkowicz, světicí biskup pražský. Nakladatelství ARCA JIMFA v Třebíči.

který však nelze ničím doložit,²⁰ Litoměřicko,²¹ nebo Ovenec u Prahy.²² Narodil se kolem roku 1160.²³

O Hroznatově dětství nemáme žádné historické prameny, jen krátké zmínky v legendě, které jsou popisovány ve víře Božích zázraků.

„Před časem a téměř mrtev přišel na tento svět... žena... vzala s hrůzou mrtvé tělo chlapcovo do rukou... a oddaným srdcem se modlila... tělo, nedávno ještě chladné a ztuhlé, stalo se teplým a měkkým, a oživený chlapec od Boha otevřel oči, a jako každé nemluvněátko pláčem se ozval.“²⁴

„Matka Hroznatova jela s dcerou Vojslavou vozem, držíc synka na klíně, dala jej Vojslavě podržeti, a nepozorná dívka nechala ho spadnouti s vozu, i přišlo útlé dítě pod kola, ale řízením Božím pachole neporušeno vyvázlo.“²⁵

Po otcově smrti v bitvě u Loděnic 23. ledna 1179,²⁶ byl Hroznata svěcen do výchovy Vojslavě, která byla v té době již provdána v Krakově.²⁷ Jelikož legenda praví: *„A jsa nadán hojným jměním a vědomostmi,“²⁸* lze předpokládat, že zde navštěvoval katedrální školu.²⁹ V legendě je zmínka o zázračné ochraně Boží, když Hroznata spadl do Visly a topil se: *„zůstal pod vodou jako utonulý od hodiny třetí do soumraku... sestra... poručila... aby aspoň mrtvola vytažena byla... jakou radost pocítila sestra, že jediný její bratr jest živ... I ptala se, nechavši nářku, kterak po tak dlouhý čas mohl pod vodou žíti? Odpověděl, že se mu zdálo, jako by jakás paní*

---

²⁰ Srov. HLINOMAZ, M. *Blahoslavený Hroznata Tepelský. Přehled stavu současných znalostí o jeho životě.* s. 17.

²¹ Srov. HAUBERTO VÁ, K. *O nejstarších tepelských listinách.* s. 2.

²² Vzhledem k tomu, že Hroznatův otec Sezema byl významným knížecím dvořanem pohybujícím se v těsné blízkosti vládnoucího knížete, přiklání se současní historikové nejvíce právě k tomuto místu, jelikož se nacházelo nejbližší panovnického dvora. JÁNSKÝ, J. *Hroznatovci a páni z Gutštejna.* Domažlice: nakladatelství Českého lesa, A. D. MMIX. ISBN 978-80-87316-02-3. s. 27.

²³ Antropologický výzkum uskutečněný prof. MUDr. E. Vlčkem přinesl zjištění, že se narodil na rozhraní 70. let 12. století. Tento výzkum potvrdil i pověst o původu Černínů z Chudenic z přemyslovského panovnického rodu, neboť Hroznatova lebka nese charakteristické znaky lebek přemyslovských králů, počínaje Hroznatovým vrstevníkem Přemyslem Otakarem I.

HLINOMAZ, M. *Blahoslavený Hroznata Tepelský. Rodový původ.* In *Na Hroznatově míse 3/2001. Sborník Řeholní kanonie premonstrátského řádu v Teplé.* Tišnov: Sursum, 2001. ISBN 80-85799-96-0. s. 29-37; VLČEK, E. *Osudy českých patronů.* Praha: Zvon, 1995. ISBN 80-7113-131-8. s. 256-258.

²⁴ *Vita fratris Hroznatae.* s. 21–22.

²⁵ Tamtéž, s. 22–23.

²⁶ HAUBERTO VÁ, K. *O nejstarších tepelských listinách.* s. 2.

²⁷ Žemlička soudí, že zprostředkovatelskou roli při sňatku sehráli premonstráti ze Strahova a Doksan. ŽEMLIČKA, J. *Rod, rodina a příbuzenstvo Hroznaty Tepelského. K otázce fyzické kontinuity české šlechty.* In *Západočeský historický sborník 4.* Plzeň: Státní oblastní archiv v Plzni, 1998. ISBN neuvedeno. s. 19–20.

²⁸ *Vita fratris Hroznatae.* s. 11.

²⁹ HLINOMAZ, M. *Dějiny kláštera premonstrátek Chotěšov.* České Budějovice: Bohumír Němec – Vedula, 2009. ISBN 978-80-86829-46-3. s. 34; JÁNSKÝ, J. *Hroznatovci a páni z Gutštejna.* s. 27; KUBÍN, P. *Blahoslavený Hroznata. Kritický životopis.* s. 89.

*podivuhodné a panenské krásy ruku nad hlavou mu držela, pokud byl ve vodě, a nedala vlnám pohltni ho... A věřil, že to byla Matka milosti, královna milosrdenství, prostřednice mezi Bohem a lidmi... A od té chvíle si Hroznata umínil, že blahoslavené Panně, své vysvoboditelce, bude sloužiti, což později splnil, když sebe a všechn svůj statek jí odevzdal.*³⁰

Kolem druhé poloviny 80. let 12. století se Hroznata vrátil do Čech, aby se ujal rodového majetku, jenž se rozkládal převážně v západních Čechách a na Litoměřicku, v nepatrné míře i na Rakovnicku.³¹ V západních Čechách se stal vojenským velitelem hraničářů na Chodsku a Tepelsku. Na Tepelsku prováděl krom ostrahy hranice i kolonizační činnost. Podle tepelských análů se Hroznata oženil roku 1186 se ženou z velmožského rodu.³² Po několika letech manželství se jim narodil syn, který brzy zemřel. Matka pro samý žal v brzké době následovala své dítě.³³

Další události Hroznatova života též ukazují na jeho významné postavení ve společnosti. Hroznata jako nobiles³⁴ vrcholného středověku byl přítomen roku 1189 na kolokviu v Sadské,³⁵ kde byl knížetem Konrádem III. Otou přijat zákoník zvaný Konrádova Statuta kodifikující princip svobodného vlastnictví pozemků a soudnictví.³⁶ Předtím se Hroznata v březnu roku 1188 společně s knížetem Bedřichem, s moravským markrabětem Konrádem III. Otou a spolu s dalšími českými velmoži zavázal k účasti na III. křížové výpravě. V březnu roku 1189 kníže Bedřich zemřel a na pražský stolec nastoupil Konrád III. Ota. Pro nově vzniklou mocenskou situaci Hroznata na křížovou výpravu nenastoupil. Po sněmu v Sadské se vydal spolu s knížetem Konrádem III. Otou do Itálie, aby se zúčastnil korunovace Jindřicha VI. římským císařem. Při této příležitosti dne 15. dubna 1191 udělil papež Hroznatovi dispens³⁷ od slibu s tím, že náhradou založí premonstrátský klášter k počtě Panny Marie. Hroznata se vrátil do Čech

³⁰ *Vita fratris Hroznatae.* s. 23.

³¹ Viz příloha III., obr. I. a II.

³² Nejsou známy její původ a jméno.

³³ Tepelské anály zmiňují v této souvislosti rok 1191. JÁNSKÝ, J. *Hroznatovci a páni z Gutštejna.* s. 30.

³⁴ ŽEMLIČKA, J. *Rod, rodina, a příbuzenstvo Hroznaty Tepelského. K otázce fyzické kontinuity české šlechty.* s. 5.

³⁵ HAUBERTOVIČ, K. *O nejstarších tepelských listinách.* s. 3; HLINOMAZ, M. *Blahoslavený Hroznata Tepelský.* In *Na Hroznatově míse 3/2001.* s. 30; JÁNSKÝ, J. *Hroznatovci a páni z Gutštejna.* s. 27; KUBÍN, P. *Účast blahoslaveného Hroznaty na křížových výpravách a založení kláštera Teplá.* s. 60.

³⁶ ČORNEJ, P. ČORNEJOVÁ, I. a kol. *Dějiny země Koruny české. I.* Praha, Litomyšl: Paseka, 1995. ISBN 80-7185-005-5. s. 59; HAUBERTOVIČ, K. *O nejstarších tepelských listinách.* s. 3.

³⁷ Dispens je vynětí z povinnosti podřídit se zákonu. Dispens uděluje zákonodárce, jeho nástupce, jeho představený nebo osoba pověřená k udělování dispensu, má-li k tomu rozumný důvod. MERELL, J. *Malý Bohovědný slovník.* Praha: Česká katolická Charita, 1963. ISBN nevedeno. s. 119-120. Možností byl odklad, záměna za jiný úkon pokání, vyslání náhradníka nebo zaplacení částky odpovídající nákladům na křížovou cestu. KUBÍN, P. *Blahoslavený Hroznata. Kritický životopis.* s. 122; KUBÍN, P. *Účast blahoslaveného Hroznaty na křížových výpravách a založení kláštera Teplá.* s. 54.

a roku 1193 založil premonstrátský klášter v Teplé.³⁸ Základní kámen byl položen za přítomnosti knížete biskupa Jindřicha Břetislava. Hroznata se podle legendy po modlitbě sám chopil motyky a na svých ramenech vynesl několik košů hlíny.³⁹

Při sněmu ve Wormsu v prosinci roku 1195 se císař Jindřich VI. zavázal ke křížové výpravě a spolu s ním i kníže biskup Jindřich Břetislav. Předpokládá se, že Hroznata se k ní zavázal také.⁴⁰ Po sepsání testamentu roku 1197 se vydal opět na křížovou výpravu. V Itálii na shromaždišti křížáckých vojsk v Apulii se podle legendy zalekl moře.⁴¹ Pravděpodobnější je, že zde Hroznatu zastihla zpráva o smrti knížete biskupa Jindřicha Břetislava a pro probíhající převratné mocenské změny v Čechách opět rezignoval na svůj slib. Při zpáteční cestě v Římě 7. srpnu roku 1197 při osobní audienci⁴² požádal papeže Celestina III. o zproštění závazku. Při té příležitosti obdržel tři listiny⁴³ zvyšující ochranu a prestiž kláštera v Teplé. První listinou papež přijal tepelský klášter pod svou ochranu a potvrdil jeho majetek. Druhou udělil opatovi právo nosit mitru a prsten. Třetí se týkala odpustků.⁴⁴ Hroznata obdržel i druhou dispens⁴⁵ a z následujících událostí popisovaných v legendě a historického kontextu lze soudit, že Hroznata v Římě přijal z rukou samotného papeže Inocence III. premonstrátské roucho. „*Nerozmýšleje se dlouho, vyžádal si z ruky papežovy oděv řádu premonstrátského a tamtéž jej přijal. Šatem řeholním tedy oděn a potěšen požehnáním Stolce apoštolského, objal a zlíbal nohy papežovy a děkoval za všechna dobrodiní, a rozžehnav se, vyšel ke svým přátelům, z rytíře bratrem řeholním učiněn.*“⁴⁶

Náhradou za neuskutečněnou křížovou výpravu Hroznata mezi lety 1200–1201 založil klášter v Chotěšově spolu se svou, v té době již ovdovělou, sestrou Vojslavou, která zde později žila jako vykonavatelka základních práv.⁴⁷

---

³⁸ JÁNSKÝ, J. *Hroznatovci a páni z Gutštejna*. s. 30–31.

³⁹ *Vita fratris Hroznatae*. s. 15.

⁴⁰ JÁNSKÝ, J. *Hroznatovci a páni z Gutštejna*. s. 32.

⁴¹ *Vita fratris Hroznatae*. s. 13.

⁴² V té době byla běžná a u Hroznaty i proto, že měl k papežskému stolci blízko. KUBÍN, P. *Blahoslavený Hroznata. Kritický životopis*. s. 119, 228.

⁴³ Hroznata byl podle Kubína sice přijal 7. srpna 1197 Celestinem III. při osobní audienci, i na listinách uložených v Tepelském archivu je uveden Celestin III., ale vzhledem k tomu, že papež Celestin III. zemřel 8. ledna 1198 ve svých dvaadvadesáti letech a vyhotovení listin trvalo nějakou dobu, Haubertová uvádí, že mu byly listiny předány až papežem Inocencem III., který Hroznatu při jejich předávání oblékl do řádového roucha a přijal do řádu. Srov. HAUBERTOVÁ, K. *O nejstarších tepelských listinách*. s. 13; KUBÍN, P. *Blahoslavený Hroznata. Kritický životopis*. s. 119, 159.

⁴⁴ KUBÍN, P. *Účast blahoslaveného Hroznaty na křížových výpravách a založení kláštera Teplá*. s. 52.

⁴⁵ KUBÍN, P. *Blahoslavený Hroznata. Kritický životopis*. s. 139.

⁴⁶ *Vita fratris Hroznatae*. s. 18.

⁴⁷ KUBÍN, P. *Blahoslavený Hroznata. Kritický životopis*. s. 153.

V roce 1217 při vizitaci klášterního majetku byl Hroznata zajat německým rytířem Konrádem z Hohenberku nebo jeho otcem Bertholdem a odveden do Německa,⁴⁸ „kde ho uvrhli do vězení a mučili hladem, žízní, zimou a různým sužováním, aby na něm vymámili peníze.“⁴⁹ Dříve než bylo požadavku rytíře z Hohenberku vyhověno, Hroznata 14. července roku 1217 umírá, a tak spolubratři získali za výkupné už jen jeho mrtvé tělo, které pohřbili v klášterním kostele před hlavní oltář.⁵⁰

V roce 1897 byl Hroznata papežem Lvem XIII. prohlášen za blahoslaveného.⁵¹ Roku 1945 byl zvolen osvobozenými politickými vězni za jejich patrona,⁵² roku 1997 byl papežem Janem Pavlem II. prohlášen za patrona tehdy vzniklé plzeňské diecéze⁵³ a dne 11. dubna 2004 byl na podnět plzeňského biskupa Františka Radkovského oficiálně zahájen proces svatořečení blahoslaveného Hroznaty.⁵⁴

1.1.3. Od založení po reformaci (1193–1525)

I po Hroznatově smrti byl klášter vykonavatelem kolonizace zdejšího kraje. Premonstráti jej cílevědomě osidlovali českým obyvatelstvem a díky tomu se z doposud bezejmenných lokalit vyvinuly středověké vesnice.⁵⁵ Pro trvajících rozpory mezi králem Přemyslem Otakarem I. a biskupem Ondřejem o pravomoci nad církví si nechal roku 1219 opat Jan II.⁵⁶ potvrdit všechna klášterní privilegia a statky od papeže Honorio III.⁵⁷ Při svěcení opatského kostela Zvěstování Panny Marie⁵⁸ 20. června 1232 byl přítomen i český král Václav I., který klášteru vydal další dvě listiny stvrzující dosavadní držení pozemků, výsady a svobody.⁵⁹ Jelikož si tepelský majetek chtěli usurpovat němečtí rytíři z Chebska a německá šlechta,⁶⁰ obrátil se opat Hugo na papeže Řehoře X., který

---

⁴⁸ KUBÍN, P. *Blahoslavený Hroznata. Kritický životopis.* s. 207.

⁴⁹ *Vita fratris Hroznatae.* s. 24.

⁵⁰ KUBÍN, P. *Blahoslavený Hroznata. Kritický životopis.* s. 215–216.

⁵¹ Tamtéž, s. 226.

⁵² CHAROUS, J. Z. *Hroznata – svatý mučedník.* In *Na Hroznatově míse 8/2006. Sborník Řeholní kanonie premonstrátského řádu v Teplé.* Rosice u Brna: Gloria, 2006. ISBN 80-86760-22-7. s. 15.

⁵³ KUBÍN, P. *Blahoslavený Hroznata. Kritický životopis.* s. 226–227.

⁵⁴ *Zahájení procesu kanonizace blahoslaveného Hroznaty 11. 9. 2004.* In *Na Hroznatově míse 7/2005. Sborník Řeholní kanonie premonstrátského řádu v Teplé.* Rosice u Brna: Gloria, 2005. ISBN 80-86760-13-8. s. 7.

⁵⁵ HAUBERTO VÁ, K. *O nejstarších tepelských listinách.* s. 10.

⁵⁶ Neví se, zda to nebyl opat Vilém, který roku 1219 na svou funkci rezignoval. BUBEN, M. M. *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích. II. díl, 1. svazek. Řeholní kanovníci.* s. 128.

⁵⁷ HLINOMAZ, M. *Klášter premonstrátů Teplá.* Karlovy Vary: Státní okresní archiv, 2003. ISBN 80-239-0337-3. s. 30.

⁵⁸ Dnes kostel Zvěstování Páně.

⁵⁹ HLINOMAZ, M. *Klášter premonstrátů Teplá.* s. 30.

⁶⁰ TYL, H. J. *Klášter Teplá.* s. 16.

posléze klášteru dal 23. května 1273 ochranné privilegium obsahující výčet klášteru patřících vesnic.⁶¹

Roku 1278 byl klášter vydrancován a vypálen.⁶² Opat Hugo (1267-1295) spolu s konventuály uprchl do Plzně. Zpět se vrátili až po roce 1284, kdy se vlády ujal král Václav II. Opat Hugo nechal 25. dubna 1285 podruhé vysvětit kostel a listinou vydanou králem Václavem II. dne 14. února 1293 byla klášteru opět potvrzena všechna privilegia, svobody a majetky.⁶³

V letech 1380–1381 se klášteru nevyhnula morová rána, která se šířila celými Čechami.⁶⁴ Zemřeli při ní opat Heřman (1368-1381) a větší část bratrů. Vylidněny byly i klášterní vsi a dvory, což přineslo ekonomickou represi. Nový opat Bohuš z Otěšic (1384-1411) vyřešil vzniklou situaci tím, že povolal německé kolonisty. Hospodářství se sice začalo vzdmáhat,⁶⁵ ale opat musel řešit požadavek, aby se kázalo jak česky, tak německy.⁶⁶

Lid bral morovou ránu jako trest Boží za opuštění pravidel křesťanského života. Mnozí lidé se zamýšleli nad principy křesťanské víry a snažili se s nimi žít v souladu.⁶⁷ Učenci i veřejné mínění hlásali, že církev dává před spásou duší věřících přednost mocenským a hmotným zájmům.⁶⁸ Někteří volali po reformaci, která se stala počátkem husitského hnutí. Byť se klášter aktivně podílel na bojích proti husitům, nebyl přímo ohrožen husitskými vojsky, které jej několikrát minuly, ale i tak bylo zmenšeno majetkové vlastnictví kláštera a to nejen požadavky krále Zikmunda z roku 1420,⁶⁹ které klášter připravily o 10 % z ročních příjmů sloužících k financování křížáckého tažení,⁷⁰ ale i pleněním „spojeneckých“ křížáků roku 1427.⁷¹

Opatu Zikmundu Hausmannovi (1458-1506) se podařilo vykoupovat zpět zastavený majetek, a to přímou podporou hornictví⁷² a rozvojem klášterního hospodářství, zejména rybníkářství. Opat Zikmund byl však pro podporu centrální

---

⁶¹ HAUBERTOVIÁ, K. *O nejstarších tepelských listinách*. s. 17.

⁶² Německými vojsky po prohrané bitvě na Moravském poli (26. 8. 1278).

⁶³ HLINOMAZ, M. *Klášter premonstrátů Teplá*. s. 31.

⁶⁴ ČORNEJ, P. ČORNEJOVÁ, I. a kol. *Dějiny země Koruny české*. I. s. 137.

⁶⁵ HLINOMAZ, M. *Klášter premonstrátů Teplá*. s. 93.

⁶⁶ Tamtéž, s. 33.

⁶⁷ ČORNEJ, P. ČORNEJOVÁ, I. a kol. *Dějiny země Koruny české*. I. s. 137–139.

⁶⁸ Tamtéž, s. 153.

⁶⁹ HLINOMAZ, M. *Klášter premonstrátů Teplá*. s. 34–35.

⁷⁰ ČORNEJ, P. ČORNEJOVÁ, I. a kol. *Velké dějiny země Koruny české*. V. Praha, Litomyšl: Paseka, 2000. ISBN 80-7185-296-1. s. 229.

⁷¹ HLINOMAZ, M. *Klášter premonstrátů Teplá*. s. 35.

⁷² Klášter inicioval těžbu stříbra na Tepelsku.

panovnické moci krále Jiřího z Poděbrad obviněn z kacířství a uvržen do klatby,⁷³ což zapříčinilo to, že klášter byl roku 1467 vyplněn vojsky katolických pánů, a to pány z Plavna a Švamberky. Roku 1468 byl klášter opět vyplněn a stal se neobyvatelným. Klášteru pak začal pomáhat při jeho obnově samotný král Jiří z Poděbrad. Na jeho podporu navázal i král Vladislav II. Jagellonský, který klášteru opět potvrdil držení statků a jejich znovuvykoupení a nabývání, osvobodil jej od odvádění poplatků do královské komory po dobu patnácti let a povolil otevřít nové stříbrné doly.⁷⁴ Při rozšiřování důlní činnosti povolal opat Zikmund horníky ze Saska.⁷⁵ Z bohatství plynoucího z dolů opat Zikmund nechal zvelebit kostel, který byl znovu vysvěcen 4. června 1490,⁷⁶ a založil klášterní knihovnu.⁷⁷

Příliv německého obyvatelstva při rozšiřování důlní činnosti s sebou přinesl i snadnější pronikání luteránství, které způsobilo rozvrat klášterní kázně a konflikty s poddanými.⁷⁸ Roku 1525 propukla vzpoura, při níž okolní obce žádaly mj. vyvázání z poddanských povinností. Opat Petr II. (1509-1526) byl vylákán z kláštera, zajat a fyzicky napaden proto, aby požadavkům vyhověl.⁷⁹

1.1.4. Od reformace po osvícenství (1526–1767)

Opat Jan Kurz (1535-1559) proslul svým sociálním cítěním - nechal v městě Teplá postavit špitál pro 9 pacientů a v den Hroznatovy smrti obdarovával chudé z okolí jídlem z klášterních zásob a penězi.⁸⁰ Roku 1549 se tepelskému kraji nevyhnula druhá morová epidemie, při níž vymřel kromě opata Jana Kurze⁸¹ a jednoho člena celý konvent.⁸² Opat se i tak pustil do boje proti luteránství, v němž pokračoval i jeho nástupce Jan Mäuskönig⁸³ a po jeho smrti i opat Matěj Gehel z Podhorsteina.⁸⁴

⁷³ HLINOMAZ, M. *Klášter premonstrátů Teplá*. s. 37.

⁷⁴ Tamtéž, s. 39.

⁷⁵ Tamtéž, s. 40.

⁷⁶ Tamtéž, s. 38–39.

⁷⁷ HLINOMAZ, M. *Klášter premonstrátů Teplá*. In *Historický sborník Karlovarska VI*. s. 16.

⁷⁸ HLINOMAZ, M. *Klášter premonstrátů Teplá*. s. 41.

⁷⁹ DENK, F. *Auschwitz. Chronik einer der ältesten Gemeinden im Kreis Marienbad. Schriften Nr. 10*. München: 1989. ISBN nevedeno. s. 9; FIALA, J. *Klášter premonstrátů Teplá 1197–1950. Inventář. I. svazek*. ISBN nevedeno. s. 00006; HLINOMAZ, M. *Klášter premonstrátů Teplá*. s. 44.

⁸⁰ HLINOMAZ, M. *Klášter premonstrátů Teplá*. s. 44; HLINOMAZ, M. *Klášter premonstrátů Teplá*. In *Historický sborník Karlovarska VI*. s. 16.

⁸¹ BUBEN, M. M. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společenství katolické církve v českých zemích. II. díl, 1. svazek. Řeholní kanovníci*. s. 122.

⁸² ŠVANDRLÍK, R. *Katastrofální události na Mariánskolázeňsku od XIII. do XIX. století*. [online]. [cit. 2011-09-04]. Dostupné na WWW: <http://www.hamelika.cz/hamelika/1974/1974_16/h76-16.htm>.

⁸³ V odborné literatuře též Myšín nebo Murregius, který proti protestantismu bojoval nejen tím, že městu Teplá odebral tržní právo a luteránům zakázal vykonávat živnost. FIALA, J. *Klášter premonstrátů Teplá*

Čechami se však dále šířilo Lutherovo učení, a proto opat Ondřej Ebersbach (1599–1629) v předtuše střetu mezi katolíky a protestanty nechal opět potvrdit klášterní statky a vložit do zemských desek.⁸⁵ Roku 1611 stihl klášter velký požár, při němž vyhořely všechny klášterní budovy.⁸⁶ Po pražské defenestraci roku 1618 byla existence kláštera vážně ohrožena. Po dobu sedmnácti dní byl klášter pustošen stavovským vojskem.⁸⁷ Roku 1619 zbouřivší se poddaní dokonce zvolili opatem jakéhosi sedláka ze svého středu, který se pak o klášterní majetek podělil s protestantskými pány.⁸⁸ Majetek byl klášteru navrácen po bělohorském vítězství císařem Ferdinandem II.⁸⁹ I přes tyto těžkosti za dobu vlády opata Ebersbacha došlo k první úředně doložitelné snaze o oficiální blahořečení zakladatele kláštera.⁹⁰

Za dobu vlády opata Jana Pechera (1629–1647) klášter utrpěl další těžké rány. Pustošení kláštera švédskou armádou přineslo klášteru škodu za 40 000 zlatých.⁹¹

Za opata Bedřicha Füssela (1648-1654) nebyl konvent schopen ani uživit se z vlastních zdrojů a musel hostovat po sousedních kláštorech.⁹² V následujícím období (v letech 1654-1688) se opati snažili napravovat škody na klášterním majetku, což bylo ztíženo dalšími požáry, a to roku 1659 a 1677. Ani rok 1680 nebyl jednoduchý, neboť byl poznamenáný selskými povstáními, která byla přímým důsledkem utužování robotních povinností vrchností.

Přes všechny těžkosti se znovu podařilo napravit škody na klášteře a obnovit v něm řeholní život, a proto opat Raymund I. Wilfred (1658-1670) mohl přistoupit k barokní přestavbě kláštera podle projektu Kryštofa Dienzenhofera.⁹³ Barokní přestavbu završil opat Jeroným František Ambros (1741-1767), který nechal vybavit kostel sochami od Ignáce Platzera. Také nechal upravit Křížový pramen v lokalitě

1197–1950. *Inventář. I. svazek.* s. 00007, ale i výchovou mládeže, k níž povolal magistra filosofie Sebastiana Branda a založil v Teplé městskou školu.

⁸⁴ Opat Matěj v boji proti protestantismu využil též hospodářské motivace. Podařilo se mu završit snahy svého předchůdce a odstranit luteránství v Úterý, Mnichově a Pístově, za což jim pak udělil trhová práva. HLINOMAZ, M. *Klášter premonstrátů Teplá.* s. 47, 50.

⁸⁵ Tamtéž, s. 53.

⁸⁶ ŠVANDRLÍK, R. *Poznámky o třicetileté válce a Tepelsku.* [online]. [cit. 2011-10-10]. Dostupné na WWW: <http://www.hamelika.cz/shamelika/1974/1974_05/h74_05.htm>; TYL, H. J. *Klášter Teplá.* s. 16.

⁸⁷ FIALA, J. *Klášter premonstrátů Teplá 1197-1950. Inventář. I. svazek.* s.00007.

⁸⁸ HLINOMAZ, M. *Klášter premonstrátů Teplá.* s. 53.

⁸⁹ Za velkého přispění pražského arcibiskupa Jana Lohela, opatem Mäuskönigem odchovaným tepelským konventuálem. HLINOMAZ, M. *Klášter premonstrátů Teplá.* s. 48, 54.

⁹⁰ HLINOMAZ, M. *Klášter premonstrátů Teplá.* s. 54.

⁹¹ Tamtéž, s. 54.

⁹² Tamtéž, s. 61.

⁹³ V této barokní přestavbě je klášter zachován dodnes. HLINOMAZ, M. *Klášter premonstrátů Teplá.* s. 16.

farnosti Úšovice, kolem kterého později vznikly Mariánské Lázně,⁹⁴ a roku 1749 udělat rozbor pramenů v této lokalitě profesorem pražské univerzity J. A. J. Scrinim.⁹⁵ Císařovnou Marií Terezií byl opat Jeroným pověřen podílet se na revizi a ocenění pozemků Tereziánského katastru.⁹⁶

1.1.5. Od osvícenství do počátku 20. století (1768-1900)

Jedním z nejvýznamnějších osvícenců v naší zemi byl opat hrabě Heřman Kryštof Trautmannsdorf (1767-1789), který navrhoval zrušit robotu již v roce 1768.⁹⁷ Nevolnictví na klášterním panství zrušil měsíc před vydáním patentu císařem Josefem II., který jej vydal 1. listopadu 1781.⁹⁸ Roku 1779 pověřil opat Heřman Dr. Nehra průzkumem pramenů. Na naléhání Dr. Nehra pak opat Heřman 9. prosince 1786 za 11 000 zlatých vykoupil lesy kolem Úšovic.⁹⁹ Tepelští bratři však poukazovali na opatovu nehospodárnost a pro společenský život, který tehdy v klášteře panoval, vzešla z jejich řad žádost, aby byl konvent „pro ostudu světskou“ rozpuštěn. Snad pro vysoké společenské kontakty opata Heřmana a díky jeho diplomacii císař Josef II. žádost nevyšel a klášter zůstal zachován.¹⁰⁰

Zrušen však byl 22. března 1782 klášter v Chotěšově¹⁰¹ na základě patentu císaře Josefa II. vydaného dne 7. prosince 1781.¹⁰² Po zrušení kláštera v Chotěšově byly ostatky Hroznatovy sestry Vojslavy převezeny do kláštera v Teplé.¹⁰³

Dalšími výraznými osobnostmi této doby byli opat Dr. Chrysostomus Pfrogner (1801-1812) snažící se o kázeňskou a duchovní obrodu kláštera a mající zásluhu

---

⁹⁴ HLINOMAZ, M. *Klášter premonstrátů Teplá*. s. 67, 103.

⁹⁵ Analyzoval a popsal fyziologické účinky pramene sirného (dnes Mariina), kalné slané kyselky (dnes Ferdinandova) a dvou kyselek (dnes Ambrožův a Karolinin pramen). BUBEN, M. M. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. II. díl, I. svazek. Řeholní kanovníci*. s. 124.

⁹⁶ BĚLINA, P. GRULICH, T. HALADA, J. a kol. *Dějiny země Koruny české. II. 3. vydání*. Praha, Litomyšl: Paseka, 1995. ISBN 80-7185-006-3. s. 30.

⁹⁷ Do doby, než robotu císař Josef II. roku 1781 zrušil, nahrazoval ji opat Heřman vybíráním peněžitých dávek a snižoval ji. HLINOMAZ, M. *Klášter premonstrátů Teplá*. s. 103; TYL, H. J. *Klášter Teplá*. s. 23.

⁹⁸ BUBEN, M. M. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. II. díl, I. svazek. Řeholní kanovníci*. s. 124.

⁹⁹ HLINOMAZ, M. *Klášter premonstrátů Teplá*. s. 69.

¹⁰⁰ BĚLINA, P. KAŠE, J. KUČERA, J. P. a kol. *Velké dějiny země Koruny české. X. svazek. 1740-1792*. Praha, Litomyšl: Paseka, 2001. ISBN 80-7185-384-4. s. 103; ŠVANDRLÍK, R. *Josefínská doba a klášter*. [online]. [cit. 2011-10-20]. Dostupné na WWW: <<http://www.hamelika.cz/shamelika/1973/1973-9/h73-9.htm>>.

¹⁰¹ Sestry zde mohly setrvat až do 22. července 1782. Pak dostaly odstupné 200 zlatých a odešly si hledat práci.

¹⁰² HLINOMAZ, M. *Dějiny kláštera premonstrátek Chotěšov*. s. 212.

¹⁰³ BUBEN, M. M. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. II. díl, I. svazek. Řeholní kanovníci*. s. 125.

na povznesení pramenů v okolí Úšovic¹⁰⁴ a Karel Reitenberger (1812-1827) dnes známý především jako zakladatel světoznámých Mariánských Lázní a jejich systematický budovatel.¹⁰⁵ Klášter v té době dvakrát¹⁰⁶ navštívil J. W. Goethe. Trvalou vzpomínkou na tyto návštěvy je darovaná sbírka nerostů z okolí, vytvořená a popsána samotným Goethem.

V budování Mariánských Lázní pak pokračoval i původní Reitenbergerův odpůrce opat Adolf Koppmann (1828-1835), dále opat Marian Heintz (1843-1867), který v Mariánských Lázních nechal vystavět kostel a děkanství, a Alfred Clementso (1887-1899), který v Mariánských Lázních nechal postavit kolonádu a Ústřední lázně.¹⁰⁷

1.1.5. Od roku 1900 do roku 2010

Od konce 19. stol. se začaly vyostřovat národnostní vztahy v konventu,¹⁰⁸ jež se vyostřily za opata PhDr. et ThDr. h. c.¹⁰⁹ Gilberta Johanna Helmera (1900-1944), který za 1. světové války vystupoval v Říšském sněmu jako zastávce práv Němců z Chebska a podporoval válečné úsilí monarchie.¹¹⁰ Když byla klášteru roku 1925 v rámci 1. pozemkové reformy zabrána většina majetku v Mariánských Lázních,¹¹¹ opat Helmer se neváhal soudit s československým státem až u mezinárodního soudu v Haagu. Proces byl však přerušen 2. světovou válkou,¹¹² během níž měl být na přímý příkaz Adolfa Hitlera zrušen klášter, rozprodány sbírky a za utržené peníze nakoupen válečný materiál. Díky svým společenským stykům opat Helmer existenci kláštera nakonec uhájil, avšak klášter musel ve svém objektu trpět expozituru gestapa, porodnici

---

¹⁰⁴ ŠVANDRLÍK, R. *Věhlas pramenů roste*. [online]. [cit. 2011-10-25]. Dostupné na WWW: <http://www.hamelika.cz/shamelika/1973/1973_04/h73_04.htm>.

¹⁰⁵ Roku 1817 kníže Isolda Antonín Lobkowitz opatu Reitenbergovi doporučil zahradníka Václava Skalníka. ŠVANDRLÍK, R. *Mariánské Lázně 1813-1818 – Z historie L. Staaba*. [online]. [cit. 2011-10-30]. Dostupné na WWW: <http://www.hamelika.cz/shamelika/1973/1973_20/h73_20.htm>.

¹⁰⁶ 21. srpna 1821 a 9. července 1822. HLINOMAZ, M. *Premonstrátský klášter Teplá*. s. 74; ŠVANDRLÍK, R. *Goethe v klášteře premonstrátů Teplá*. [online]. [cit. 2011-12-01]. Dostupné na WWW: <http://www.hamelika.cz/shamelika/1974/1974_15/h74_15.htm>.

¹⁰⁷ HLINOMAZ, M. *Klášter premonstrátů Teplá*. s. 74-75.

¹⁰⁸ Tehdy převážně německy mluvícím.

¹⁰⁹ ThDr. honoris causa – doktor teologie z čestné příčiny. Opat Helmer byl promován zástupci pražské Německé univerzity v tepelské kapitulní síni dne 13. ledna 1916. HLINOMAZ, M. *Tepelský opat Dr. Gilbert Johann Helmer*. In *Historický sborník Karlovarska VII*. Karlovy Vary: Státní okresní archiv, 1999. ISSN 1240-9401. s. 144.

¹¹⁰ HLINOMAZ, M. *Klášter premonstrátů Teplá*. s. 76.

¹¹¹ FIALA, J. *Klášter premonstrátů Teplá 1197-1950. Inventář. I. svazek*. s. 00010. Srov. KALLA, P. *Majetek řeholních řádů a pozemková reforma za 1. republiky s přihlédnutím k majetku opatství tepelského*. Praha, 2001. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Právnická fakulta. Katedra právních dějin. Vedoucí diplomové práce J. R. Tretera. s. 43-58.

¹¹² HLINOMAZ, M. *Klášter premonstrátů Teplá*. In *Historický sborník Karlovarska VII*. s. 27.

německých svobodných matek a podporovat nedaleký zajatecký tábor. Nad klášterem mělo dohled gestapo, bez jehož povolení nesměl žádný řeholník v klášteře pobývat.¹¹³

Po smrti opata Gilberta byl opatem zvolen 13. dubna 1944 ThDr. Petr Möhler (1944-1946). V době, kdy zastával svou funkci, byl klášter 6. května 1945 obsazen americkou armádou, která byla 3. září 1945 nahrazena armádou československou. Hned došlo k rabování kláštera a šikanování řeholníků.¹¹⁴ Během těžké poválečné doby upadl opat Möhler v nemilost státní moci a byl nucen k abdikaci. Jelikož odmítl nabídku k tajnému odchodu do Německa, byl 3. září 1945 zajat a internován v opatském bytě v klášteře. Členové konventu byli internováni v Teplé až do odsunu 10. dubna 1946. Odsunuto bylo devět členů německého konventu¹¹⁵ do kláštera ve Speinshartu v Horní Falci.¹¹⁶

Roku 1946 byl administrátorem kláštera jmenován nositel československého válečného kříže Dr. Bohuslav Jarolímek, který měl za úkol eliminovat pověst kláštera jako bašty němectví,¹¹⁷ a přímým řízením kláštera pověřen novoříšský profes,¹¹⁸ převor Heřman Josef Tyl.¹¹⁹ První obláčka českých noviců se konala 19. července 1946. Počet noviců se stále rozrůstal a jelikož při návštěvě ministra informací Václava Kopeckého mohl převor Tyl ukázat český dorost, klášter nebyl zrušen.¹²⁰

V noci ze 14. na 15. dubna 1950 byl klášter obsazen československou armádou a protiprávně zrušen. Řeholníci byli odvečeni, internováni v Želivi nebo Broumově,¹²¹ a několik řeholníků bylo uvězněno (např. převor Tyl byl odsouzen na 12 let).¹²² Od té doby byl klášter do roku 1978 užíván československou armádou, která jej devastovala

---

¹¹³ BUBEN, M. M. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. II. díl, I. svazek. Řeholní kanovníci.* s. 127; HLINOMAZ, M. *Kláster premonstrátů Teplá.* In *Historický sborník Karlovarska VII.* s. 27-29; HLINOMAZ, M. *Tepelský opat Dr. Gilbert Johann Helmer.* s. 150-151; TYL, H. J. *Kláster Teplá.* s. 18.

¹¹⁴ HLINOMAZ, M. *Kláster premonstrátů Teplá.* s. 79-80.

¹¹⁵ E. Hohnhäuser, Dr. M. Schopf, Dr. S. Gatschja, G. Fayl, P. Leitner, Dr. A. Huber, A. Füssl, K. Kaniaski, G. Panhans. HLINOMAZ, M. *Kláster premonstrátů Teplá.* In *Historický sborník Karlovarska VII.* s. 130.

¹¹⁶ Klášter získal opat Helmer 2. října 1921 a znovu sem uvedl řád premonstrátů. HLINOMAZ, M. *Kláster premonstrátů Teplá.* s. 77, 81; HLINOMAZ, M. *Tepelský opat Dr. Gilbert Johann Helmer.* s. 141; TYL, H. J. *Psancem.* Třebíč: Arca JiMfa, 1996. ISBN 80-85766-84-1. s. 74.

¹¹⁷ HLINOMAZ, M. *Kláster premonstrátů Teplá.* In *Historický sborník Karlovarska VII.* s. 29.

¹¹⁸ Profes - ten, kdo složil řeholní sliby. TRETERA, J. R. HORÁK, Z. *Slovník církevního práva.* s. 107.

¹¹⁹ Z Nové Říše odjel v lednu 1946. Do kláštera v Teplé nastoupil 1. března 1946. TYL, H. J. *Psancem.* s. 62, 63, 69.

¹²⁰ HLINOMAZ, M. *Kláster premonstrátů Teplá.* s. 82; HLINOMAZ, M. *Kláster premonstrátů Teplá.* In *Historický sborník Karlovarska VII.* s. 31; TYL, H. J. *Psancem.* s. 75.

¹²¹ HLINOMAZ, M. *Kláster premonstrátů Teplá.* s. 128.

¹²² TYL, H. J. *Psancem.* s. 207.

a napáchala zde obrovské škody.¹²³ Jelikož hrozilo zneuctění ostatků blahoslaveného Hroznaty, vyměnil je P. Metoděj Vilém Cetl za dvě lahve slivovice a umístil v kostele sv. Jiljí v Teplé.¹²⁴ Roku 1958 byl zpřístupněn klášterní kostel a dvorana neobarokní knihovny, a tak klášter sloužil alespoň jako kulturní středisko. V letech 1978-1990 klášter spravoval Státní ústav památkové péče a ochrany přírody, kterému však chyběly finanční prostředky k údržbě.¹²⁵

Od roku 1950 do roku 1989 fungoval podzemní tepelský konvent, jehož administrátorem byl od roku 1968 H. J. Tyl¹²⁶ a převorem od roku 1986 Hugo Josef Pitel.¹²⁷ Členové konventu žili a přijímali nové členy v ilegalitě.¹²⁸

Po událostech 17. listopadu 1989, jak jen to bylo možné, vystoupili tepelští bratři na veřejnost.¹²⁹ Roku 1990 bylo založeno Společenství přátel tepelské kanonie, sdružení pro záchranu a obnovu kláštera.¹³⁰ Když premonstráti klášter v žalostném stavu 1. ledna 1991 převzali do vlastnictví, čítala zdejší komunita řeholníků šestnáct členů.¹³¹ Do 28. října 1991 se podařilo zrekonstruovat alespoň tu část kláštera, která měla od tohoto dne sloužit jako nová klauzura.¹³² Dne 17. července 1993 při oslavách 800. výročí založení tepelské kanonie byly přeneseny ostatky blahoslaveného Hroznaty z děkanského kostela sv. Jiljí v Teplé zpět do klášterního kostela.¹³³ Téhož dne proběhlo i svěcení zrekonstruovaného hospice pro návštěvníky.¹³⁴

V současné době klášter Teplá naplňuje své poslání především v duchovní a kulturní oblasti. Konají se zde pravidelné mše svaté, poutní slavnosti,

---

¹²³ Např. armáda odstřelila pivovar a klášterní rybník zamořila municí. Při navrácení kláštera premonstrátům roku 1900 byla škoda vyčíslena na 2 miliardy korun. HLINOMAZ, M. *Klášter premonstrátů Teplá*. s. 111.

¹²⁴ BUBEN, M. M. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. II. díl, I. svazek. Řeholní kanovníci*. s. 127; HLINOMAZ, M. *Klášter premonstrátů Teplá*. In *Historický sborník Karlovarska VII*. s. 12.

¹²⁵ HLINOMAZ, M. *Klášter premonstrátů Teplá*. In *Historický sborník Karlovarska VII*. s. 33.

¹²⁶ HLINOMAZ, M. *Klášter premonstrátů Teplá*. s. 86.

¹²⁷ Tamtéž, s. 85.

¹²⁸ ŘEHÁK, T. Z. CHALOUPKOVÁ, J. *Minulost tepelského kláštera premonstrátů v dokumentech*. Praha: Polygos, 1994. ISBN neuvedeno. s. 14.

¹²⁹ Tamtéž, s. 5.

¹³⁰ MATUŠKA, G. J. *Annales canoniae Teplensis*. In *Na Hroznatově míse 2/2000. Sborník Řeholní kanonie premonstrátského řádu v Teplé*. Týn nad Vltavou: Marek Svoboda, 2000. ISBN 80-902500-9-2. s. 58.

¹³¹ BUBEN, M. M. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích. II. díl, I. svazek. Řeholní kanovníci*. s. 127; HLINOMAZ, M. *Klášter premonstrátů Teplá*. s. 82-86; HLINOMAZ, M. *Klášter premonstrátů Teplá*. In *Historický sborník Karlovarska VII*. s. 32-33; MATUŠKA, G. J. *Annales canoniae Teplensis*. In *Na Hroznatově míse 2/2000*. s. 61.

¹³² Tamtéž, s. 61.

¹³³ ŘEHÁK, T. Z. CHALOUPKOVÁ, J. *Minulost tepelského kláštera premonstrátů v dokumentech*. s. 14.

¹³⁴ MATUŠKA, G. J. *Annales canoniae Teplensis*. In *Na Hroznatově míse 3/2001. Sborník Řeholní kanonie premonstrátského řádu v Teplé*. Tišnov: Sursum, 2001. ISBN 80-85799-96-0. s. 86.

duchovní setkání, pořádají se výstavy, kulturní akce, varhanní koncerty. Každoročně se zde pořádají Dny evropského dědictví doprovázené bohatým kulturním programem.¹³⁵ V roce 2005 se zde ve dnech 8. až 10. září konala konference nazvaná Světci a jejich kult ve středověku.¹³⁶ Od roku 2009 se jedním z klíčových cílů kanonie stal Projekt revitalizace areálu kláštera premonstrátů Teplá,¹³⁷ v němž je počítáno mj. s rehabilitací kulturní, duchovní, společenské a vzdělávací funkce kláštera.¹³⁸

---

¹³⁵ KAJLÍK, V. *Klášter Teplá a Mariánské Lázně. Semper vivat*. Mariánské Lázně: Městské muzeum Mariánské Lázně, 2009. ISBN 978-80-903775-2-3. s. 23.

¹³⁶ *Světci a jejich kult ve středověku. Sborník Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy*. České Budějovice: Tomáš Halama, 2006. ISBN 80-903600-6-8. s. 9.

¹³⁷ KAJLÍK, V. *Klášter Teplá a Mariánské Lázně. Semper vivat*. s. 24.

¹³⁸ MARŠÍK, V. *Projekt revitalizace areálu kláštera premonstrátů Teplá – koordinační studie*. Nepsaný rukopis. s. 3.

2. Klášter Teplá - centrum vzdělanosti

2.1. Klášterní škola – edukace členů řádu

2.1.1. Od založení po reformaci

Od založení kláštera bylo zapotřebí vychovávat a vzdělávat budoucí kněžský dorost.¹³⁹ Tomuto účelu sloužily klášterní školy, kde vedle náboženství bylo vyučováno i sedmeru svobodných umění.¹⁴⁰ Existence klášterní latinské školy v Teplé je datovatelná nejméně od poloviny 14. století,¹⁴¹ nelze však vyloučit existenci klášterní latinské školy i v období dřívějším. Latinská škola¹⁴² připravovala budoucí univerzitní studenty a kněžský dorost.

Nejvýznamnějším absolventem klášterní latinské školy v Teplé z období druhé poloviny 14. století je Jan z Teplé,¹⁴³ autor německy psané básnické alegorické skladby „Oráč z Čech“, veřejný notář a rektor latinských škol v Žatci a po roce 1411 notář na Novém Městě pražském, vedle latiny stejně užívající i němčinu a češtinu.¹⁴⁴

V pohusitském období se klášter v Teplé stal ohniskem obnovy klášterního života v českých zemích. Opat Zikmund Hausmann (1458-1506) do kláštera povolal pětici saských kleriků z Magdeburku a několik tepelských kleriků poslal výměnou do Magdeburku, aby si tam osvojili tamní vzorný řeholní život a po svém návratu pak příznivě ovlivňovali tepelský konvent. Díky těmto opatřením dosáhla klášterní kázeň

¹³⁹ HLINOMAZ, M. *Klášter premonstrátů Teplá*. s. 201.

¹⁴⁰ JÚVA, V. *Stručné dějiny pedagogiky*. 6. rozšířené vydání. Brno: Paido, 2007. ISBN 978-80-7315-151-5. s. 17.

¹⁴¹ HLINOMAZ, M. *Klášter premonstrátů Teplá*. s. 201; GATSCHA, I. R. *Das Schulwesen in unserer Heimat*. In *Das Tepler Land*. Josef Schmutzer, 8069 Geisenfeld (Hallertau), 1967. ISBN neuvedeno. s. 174.

¹⁴² Též škola partikulární vzdělávala žáky v latinské gramatice, rétorice a dialektice, tedy části (latinsky pars) svobodných umění. ČECHURA, J. *České země v letech 1437-1526. I. díl. Mezi Zikmundem a Jiřím z Poděbrad 1437-1471*. Praha: Libri, 2010. ISBN 978-80-7277-447-0. s. 253; HOFFMANN, F. *České město ve středověku*. Praha: Panorama, 1992. ISBN 80-7038-182-5. s. 329; ČORNEJ, P. BARTLOVÁ, M. a kol. *Velké dějiny země Koruny české. VI*. Praha, Litomyšl: Paseka, 2007. ISBN 80-7185-873-7. s. 289.

¹⁴³ Též Jan ze Šitboře nebo Jan ze Žatce.

¹⁴⁴ HLINOMAZ, M. *Klášter premonstrátů Teplá*. s. 33, 201, 232; HOFFMANN, F. *České město ve středověku*. s. 274; JAN ZE ŽATCE *Oráč z Čech*. Přeložil a poznámkami opatřil Povejšil Jaromír, doslov napsal Trost Pavel. Praha: Vyšehrad, 1985. ISBN 33-704-85. s. 91; VOKOLKOVÁ, D. *Mučedník z povědního tajemství sv. Jan Nepomucký*. Praha: GraTis, 1993. ISBN 80-900023-5-8. s. 29-30.

vysoké úrovni, a proto pak do kláštera v Teplé byli posíláni mladí klerici z ostatních řádových domů, aby si zde osvojili nová pravidla řeholního života.¹⁴⁵

2.1.2. Od reformace po osvícenství

Období druhé poloviny 16. a první poloviny 17. století bylo obdobím reformy premonstrátského řádu. V tomto období začaly vznikat premonstrátské koleje.¹⁴⁶ Generální kapitulou konanou v Laonu roku 1543 bylo požadováno zřizování *studii publici* v každém klášterním domě. Tato studia měla zamezovat šíření luteránského učení.¹⁴⁷ Tomuto požadavku vyhověl opat Jan Kurz (1535-1559), který roku 1550 zřídil v klášteře Teplá domácí teologické studium zajišťující včasnou duchovní formaci noviců, a to nižšího i vyššího stupně.¹⁴⁸ Za učitele povolal opat Kurz řádové spolubratry z Würzburgu a z kláštera sv. Vincence ve Vratislavi¹⁴⁹ a ke studiu přijal čtyřicet žáků.¹⁵⁰ Studium v klášteře fungovalo až do roku 1783, kdy byly dvorním dekretem zřízeny generální semináře a zrušena všechna dosavadní řádová studia.¹⁵¹

Následující opat Jan Mäuskönig (1559-1585) musel řešit problémy spojené s pronikajícím luteránstvím ostřejším způsobem. Jelikož v konventu poklesla řádová kázeň, vyhodil učitele nerespektující katolickou dogmatiku a spolu s nimi i pětadvacet žáků. Navázal styky s pražským arcibiskupem Antonínem Brusem z Mohelnice¹⁵² a zakázal styky s protestantskými pastory. Na domácí teologické studium povolal katolicky pravověrné učitele a mladé spolubratry posílal na studia k pražským jezuitům,¹⁵³ kteří se snažili z žáků připravit oddané stoupence protireformačního hnutí,¹⁵⁴ za což byl roku 1580 pochválen apoštolským nunciem Horatiem Malaspinou.

Nejvýznamnější osobností této doby, na jejímž formování a výchově mají velký podíl vedle studia na jezuitském semináři v Praze právě opat Mäuskönig a Sebastian

¹⁴⁵ HLINOMAZ, M. *Kláster premonstrátů Teplá*. s. 38-39; KADLEC, J. *Přehled českých církevních dějin I*. Řím: Křesťanská akademie, 1987. ISBN nevedeno. s. 305-306.

¹⁴⁶ Koleje tvořily kvalitativně vyšší nastavbu k domácím teologickým studiím.

¹⁴⁷ KUCHAROVÁ, H. *Premonstrátská kolej Norbertinum v Praze (1637-1785)*. In *Bibliotheca Strahoviensis 3/1997*. Praha: Královská kanonie premonstrátů na Strahově, 1997. ISBN nevedeno. s. 17-18.

¹⁴⁸ HLINOMAZ, M. *Kláster premonstrátů Teplá*. s. 44-45, 232.

¹⁴⁹ BUBEN, M. M. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společenství katolické církve v českých zemích. II. díl, I. svazek. Řeholní kanovníci*. s. 122; SPĚVÁČEK, V. *Plzeňský vlastenec*. Plzeň: Krajské nakladatelství, 1958. ISBN nevedeno. s. 20.

¹⁵⁰ HLINOMAZ, M. *Kláster premonstrátů Teplá*. s. 46.

¹⁵¹ KUCHAROVÁ, H. *Premonstrátská kolej Norbertinum v Praze (1637-1785)*. s. 46.

¹⁵² Pražský arcibiskup Antonín Brus z Mohelnice vydal roku 1573 instrukce k obnově vnitřního života klášterů. Mimoto svolával časté porady duchovenstva.

¹⁵³ HLINOMAZ, M. *Kláster premonstrátů Teplá*. s. 47.

¹⁵⁴ ČORNEJ, P. ČORNEJOVÁ, I. CHARVÁT, P. a kol. *Dějiny evropské civilizace I*. Praha, Litomyšl: Paseka, 1995. ISBN 80-7185-010-1. s. 317; JŮVA, V. *Stručné dějiny pedagogiky*. s. 21.

Brand, je Jan Lohel, který se roku 1586 stal strahovským opatem¹⁵⁵ a roku 1612 pražským arcibiskupem.¹⁵⁶ Z pozice své funkce se Jan Lohel snažil dostat požadavku generální kapituly konané v Prémontré roku 1605, z níž vzešel požadavek zřizování kolejí v každé cirkárii.¹⁵⁷ I když se snažil alespoň o hmotné zajištění koleje, pro nedostatečnou materiální podporu tuto myšlenku musel odložit na později.¹⁵⁸

Na počátku 17. století se opatu Ondřeji Ebersbachovi (1599-1629) podařilo zvýšit počet klášterních bratří, u nichž dbal o dobrou klášterní kázeň a o jejich formování, které svěřil pražským jezuitům.¹⁵⁹ Díky kněžím zformovaným u jezuitů se dařilo rekatolizovat okolí kláštera.¹⁶⁰

V březnu roku 1629 uzavřel tepelský koadjunkt¹⁶¹ Jan Pecher smlouvu se strahovským opatem Quenstenberkem. Podle smlouvy se mělo pět vhodných tepelských členů řádu vzdělávat v pražském semináři pro řádový dorost.¹⁶² Seminář fungoval deset let – do jara roku 1639.¹⁶³ Ještě na podzim téhož roku však mohli členové řádu z tepelského kláštera nastoupit na řádovou kolej Norbertinum v Praze, kde studovali filosofii a teologii. Dne 11. listopadu 1674 k nim přibylo kanonické právo.¹⁶⁴ Na Norbertinu studovali až do roku 1783, kdy bylo zrušeno.¹⁶⁵ Na Norbertinum přicházeli z kláštera v Teplé každoročně noví studenti. Bývalo jich mezi čtyřmi až sedmi.¹⁶⁶

---

¹⁵⁵ Pro zkonsolidování strahovského kláštera je nazýván jeho druhým zakladatelem.

¹⁵⁶ HLINOMAZ, M. *Chebští rodáci v Klášteře premonstrátů Teplá mezi lety 1600-1945*. In *Sborník Chebského muzea 1997*. Cheb: Chebské muzeum, 1998. ISSN 1211-9210. s. 36; HLINOMAZ, M. *Kláster premonstrátů Teplá*. s. 47-48.

¹⁵⁷ KUCHAROVÁ, H. *Premonstrátská kolej Norbertinum v Praze (1637-1785)*. s. 18.

Cirkárie – obvod v premonstrátském řádu spojující několik kanonií - opatství. TRETERA, J. R. HORÁK, Z. *Slovník církevního práva*. s. 33, 60.

¹⁵⁸ KUCHAROVÁ, H. *Premonstrátská kolej Norbertinum v Praze (1637-1785)*. s. 19.

¹⁵⁹ HLINOMAZ, M. *Kláster premonstrátů Teplá*. s. 53.

¹⁶⁰ Tamtéž, s. 54.

¹⁶¹ Opatský koadjunkt - opatský nástupce. TRETERA, J. R. HORÁK, Z. *Slovník církevního práva*. s. 65.

¹⁶² BUBEN, M. M. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společenství katolické církve v českých zemích. II. díl, I. svazek. Řeholní kanovníci*. s. 87; KUCHAROVÁ, H. *Premonstrátská kolej Norbertinum v Praze (1637-1758)*. s. 19.

¹⁶³ Tamtéž, s. 24.

¹⁶⁴ Jediným vyučujícím pocházejícím odjinud než ze Strahovského kláštera byl Cornelius Kaiser z tepelského kláštera přednášející kanonické právo. KUCHAROVÁ, H. *Premonstrátská kolej Norbertinum v Praze (1637-1785)*. s. 31, 39.

¹⁶⁵ Roku 1783 zrušil císař Josef II. všechny kněžské semináře a klášterní studia a místo nich zřídil generální semináře, které vedli ředitelé (rektoři) jmenovaní státem. Místo Norbertina byl v Praze zřízen generální seminář v Klementinu. KADLEC, J. *Přehled církevních českých dějin 2*. Řím: Křesťanská akademie, 1987. ISBN neuvedeno. s. 167.

¹⁶⁶ BUBEN, M. M. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společenství katolické církve v českých zemích. II. díl, I. svazek. Řeholní kanovníci*. s. 87; KUCHAROVÁ, H. *Premonstrátská kolej Norbertinum v Praze (1637-1785)*. s. 24-25, 37-38.

Řádový dorost byl poslán také na arcibiskupský seminář na studia filosofie a teologie. Studium filosofie trvalo dva roky. V prvním roce se studovala logika a fyzika, na níž v druhém roce navazovala metafyzika. Studium teologie trvalo tři roky.¹⁶⁷

Po skončení třicetileté války se opatu Bedřichu Füsslovi (1648-1654), který byl vážen jako zdatný teolog a filosof, podařilo znovu utužit klášterní kázeň a zvýšit počty řeholních bratrů, u nichž dbal na náležité teologické vzdělání, aby mohli vykonávat kněžské povolání. O tom, jak byla jeho snaha úspěšná, svědčí fakt, že klášter Teplá byl v tehdejší době nazýván „semenišťe pastýřů“. Tepelští kněží byli tehdy vysíláni nejen na výpomoc do pražské diecéze, ale i mimo inkorporované fary.¹⁶⁸

Za opata Bedřicha Uhla (1670-1682) byla k domácím teologickému studiu přidána filosofie.¹⁶⁹ Za opata Raymunda Wilfreda II. (1688-1724) byl klášter Teplá nazýván „zbožná Teplá“ nebo též „srdce cirkárie“.¹⁷⁰

Opat Jeroným Ambros (1741-1767) během doby, kdy zastával svou funkci, zvelebil klášterní domácí studia, neboť se snažil o to, aby se klášter stal střediskem věd a umění.¹⁷¹ V klášteře zřídil katedru filosofie a teologie.¹⁷² V té době se zde vyučovala i matematika a fyzika. K výuce fyziky založil v klášteře fyzikální kabinet a sbírku minerálů. Od roku 1757 zde vyučoval filosofii a od roku 1768 kanonické právo A. J. Poltz.¹⁷³

2.1.3. Osvícenství

Soudí-li Hlinomaz, že o době panování opata Ambrose lze z hlediska vědeckého a uměleckého mluvit jako o periodě raně osvícenské,¹⁷⁴ a shledává-li Hoffmann první projev nástupu osvícenství v působení Adalberta Adarschmida, který na domácím teologickém studiu začal roku 1742 přednášet neutristickou filosofii,¹⁷⁵ pak osobností plně osvícenskou byl jednoznačně Ambrosův následovník, opat Heřman

¹⁶⁷ KUCHAROVÁ, H. *Premonstrátská kolej Norbertinum v Praze (1637-1785)*. s. 29.

¹⁶⁸ A to na dalších padesát osm míst, např. do Jihlavy, Votic, Želivi, ale i do hornorakouského Rohrbachu, do Vratislavi a do Sasko-Lauenburska. HLINOMAZ, M. *Klášter premonstrátů Teplá*. s. 61-62.

¹⁶⁹ HLINOMAZ, M. *Klášter premonstrátů Teplá*. s. 64.

¹⁷⁰ Tamtéž, s. 65, 230.

¹⁷¹ SPĚVÁČEK, V. *Plzeňský vlastenec*. s. 20.

¹⁷² TYL, H. J. *Klášter Teplá*. s. 20.

¹⁷³ HLINOMAZ, M. *Karlovarští rodáci v Klášteře premonstrátů Teplá*. In *Historický sborník Karlovarska VIII*. Karlovy Vary: Státní okresní archiv, 2000. ISSN 1240-9401. s. 38.

¹⁷⁴ HLINOMAZ, M. *Klášter premonstrátů Teplá*. s. 68.

¹⁷⁵ HOFFMANN, F. *Klášter Teplá, Plzeň, Mariánské Lázně*. In *Minulostí západočeského kraje XXXVI*. Plzeň: archiv města Plzně, 2001. ISBN 80-86067-59-9. s. 84.

Kryštof hrabě Trautmannsdorf (1767-1789),¹⁷⁶ který se snažil o vzdělávání poddaných od nejtělejšího věku.

Pod vedením opata Trautmannsdorfa se na domácím teologickém studiu členové řádu vzdělávali ve spekulativní teologii, kanonickém právu, filosofii a matematice, a to až do jeho zrušení dne 30. března 1783. Poté byli posíláni do Prahy na vysokoškolská studia filosofie, teologie, práva a exaktních oborů – metalurgie, geologie, geometrie, medicíny a astronomie.¹⁷⁷ Členové řádu studující na Norbertinu se po roce 1755 vzdělávali v hebrejském a řeckém jazyce, po roce 1776 v teologii, dogmatice, kanonickém právu, církevních dějinách a morálce, a po roce 1778 v hermeneutice a pastorálce. Spekulativní teologie ustupovala do pozadí.¹⁷⁸ Opat Trautmannsdorf dbal o co nejvyšší vzdělání spolubratrů a požadoval od nich dosažení co nejvyšších možných akademických titulů.¹⁷⁹

Opat Trautmannsdorf v klášteře založil akademii pro mladé šlechtice a zavedl rušný a noblesní způsob života odpovídající knížecímu dvoru. Tyto okolnosti vedly k poklesu kázně mezi členy klášteře.¹⁸⁰

2.1.4. Po josefínském reformě roku 1783

Opatu Raymundu IV. Hublovi se pro jeho laskavou povahu nepodařilo napravit klášterní kázeň. Klerikové vracející se ze studií v Praze přijímali přísná řeholní pravidla jen s těžkostmi, což bylo mj. zapříčiněno chybějící řádovou formací. Tento stav se snažil napravit opat Dr. Chrysostomus Pfrogner¹⁸¹ (1801-1812) usilující o kázeňskou a duchovní obrodu klášteře a o vybudování domácího studia. V klášteře sice domácí studium vybudováno nebylo,¹⁸² ale zato se klášteru podařilo založit roku 1804 Filosofický ústav v Plzni.¹⁸³

---

¹⁷⁶ HLINOMAZ, M. *Kláster premonstrátů Teplá*. s. 68.

¹⁷⁷ HLINOMAZ, M. *Tepelský opat osvícenec, hrabě Heřman Trautmannsdorf (1767 - 1789)*. In *Sborník Chebského muzea 2000*. Cheb: Chebské muzeum, 2001. ISBN 80-85018-24-1. s. 65.

¹⁷⁸ KUCHAROVÁ, H. *Premonstrátská kolej Norbertinum v Praze (1637-1785)*. s. 45-46.

¹⁷⁹ HLINOMAZ, M. *Kláster premonstrátů Teplá*. s. 69.

¹⁸⁰ HLINOMAZ, M. *Tepelský opat osvícenec, hrabě Heřman Trautmannsdorf (1767-1789)*. s. 64-65.

¹⁸¹ Prefekt generálního semináře v Praze, od roku 1790 doktor teologie, profesor církevních dějin na pražské teologické fakultě, od roku 1796 děkan a od roku 1807 rektor pražské univerzity. HOFFMANN, F. *Kláster Teplá, Plzeň, Mariánské Lázně*. s. 88; ŘEHÁK, T. Z. CHALOUPKOVÁ, J. *Minulost tepelského kláštera premonstrátů v dokumentech*. s. 40-41.

¹⁸² HLINOMAZ, M. *Kláster premonstrátů Teplá*. s. 72.

¹⁸³ ČEPELÁK, V. BĚLOHLÁVEK, M. KOVÁŘ, J. a kol. *Dějiny Plzně. II. od roku 1788 do roku 1918*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1967. ISBN neuvedeno. s. 27.

Domácí teologický vzdělávací ústav¹⁸⁴ se v klášteře podařilo zřídit roku 1832¹⁸⁵ až opatu Adolfu Koppmannovi¹⁸⁶ (1828-1835), který byl zastáncem monarchicko-rakouského proudu katolické restaurace a spolupracovníkem vídeňského světícího biskupa Frinta. Opatu Koppmannovi se podařilo pozvednout vědecký a mravní kredit kláštera, za což byl oceněn od císaře Ferdinanda V.¹⁸⁷

Podle ministerského nařízení č. 50/1858 mezi povinné předměty na řádových studiích patřily: biblistika, církevní dějiny, církevní právo, dogmatika, hebrejšтина, katechetika, morální teologie, pastorální teologie, patrologie a pedagogika.¹⁸⁸

Na teologickém vzdělávacím ústavu vyučovali např. profesor dogmatiky Chrysostom Rudrich, profesor morální teologie Viktor Buschek, profesor kanonického práva Christian Würll, profesor biblických studií ThDr. Heinrich Wanderer a v letech 1857–1871 profesor fundamentální teologie a dogmatiky Stanislav Škarda.¹⁸⁹

Na konci 19. století a začátkem 20. století byli členové kláštera na teologická a filosofická studia posíláni do Innsbrucku.¹⁹⁰

2.2. Školy zřizované klášteřem

2.2.1. Farní a městské školy

Se vznikem měst na konci 13. století a na počátku 14. století jako obchodních a řemeslných středisek bylo zapotřebí, aby obchodníci a řemeslníci uměli vedle svého povolání alespoň částečně číst, psát, ale hlavně počítat.¹⁹¹ Školy zřizované kapitulami nebo řeholemi již nepostačovaly potřebě vzdělání,¹⁹² a tak ve městech začaly vznikat školy městské,¹⁹³ které spadaly stále pod církevní pravomoc a dohled.¹⁹⁴

---

¹⁸⁴ BIERSBACH, E. a kol. *Gedenkbuch der Pfarre Marienbad angefnagen im Jahre 1859*. Nepublikovaný rukopis.

¹⁸⁵ HLINOMAZ, M. *Karlovarští rodáci v Klášteře premonstrátů Teplá*. s. 43.

¹⁸⁶ Působící na univerzitě v Praze a pak ve Vídni. Od roku 1825 profesor filosofie. HOFFMANN, F. *Kláster Teplá, Plzeň, Mariánské Lázně*. s. 96; TYL, H. J. *Kláster Teplá*. s. 22.

¹⁸⁷ HLINOMAZ, M. *Kláster premonstrátů Teplá*. s. 74.

¹⁸⁸ HORÁK, Z. *Církev a české školství*. Praha: Grada Publishing, a. s., 2011. ISBN 978-80-247-3623-5. s. 196.

¹⁸⁹ BIERSBACH, E. a kol. *Gedenkbuch der Pfarre Marienbad angefnagen im Jahre 1859*.

¹⁹⁰ Např. Dr. G. J. Helmer nebo H. E. Egerer.

¹⁹¹ ČORNEJ, P. ČORNEJOVÁ, I. a kol. *Dějiny zemí Koruny české. I.* s. 141; srov. HOFFMANN, F. *České město ve středověku*. s. 323.

¹⁹² ČORNEJ, P. ČORNEJOVÁ, I. a kol. *Dějiny zemí Koruny české. I.* s. 142.

¹⁹³ Středověké městské školy vycházely z rétorských škol pozdního starověku, kde se vyučovalo sedmeru svobodných umění, jejichž náplň se v městských školách značně zjednodušila a přizpůsobila primitivnějším potřebám. HOFFMANN, F. *České město ve středověku*. s. 328.

¹⁹⁴ HOFFMANN, F. *České město ve středověku*. s. 323.

Městskou školu v městě Teplá¹⁹⁵ založil roku 1572 opat Mausköning, který se snažil výchovou a vzděláním mládeže zamezit šíření protestantismu. Pro tento účel pozval opat Mausköning významného magistra filosofie Sebastiána Branda z Koblence.¹⁹⁶ V okolí kláštera začaly vznikat školy další a to v obcích, které byly sídlem farnosti.¹⁹⁷ Jelikož školy působily v souladu s náboženským vyznáním svého zřizovatele,¹⁹⁸ podařilo se v okolí kláštera zachovat převahu katolictví.¹⁹⁹

Nejstarší školou na Tepelsku však byla chlapecká škola v Mnichově, která zde fungovala již na počátku 16. století.²⁰⁰ Za opata Mausköniga (1559-1585) na ni byl kvůli šíření protestantismu vybrán pravověrný učitel²⁰¹ a byla zavedena povinná výuka hudby.²⁰² Když roku 1815 zkoušel opat Reitenberger mnichovskou školní mládež, zjistil, že díky úsilí učitele A. Schlesingera jsou svými znalostmi na prvním místě na Tepelsku.²⁰³ Na počátku 17. století byla škola také v Ovesných Kladrubech.²⁰⁴

Od jara do podzimu se muselo pracovat na polích a do školy se chodilo hlavně přes zimu. Osvícenský opat Trautmannsdorf (1767–1789) poukázal v memorandu poslaném Marii Terezii na to, že „roboty jsou jednou z hlavních zábran výchovy a křesťanství... děti jsou posílány... nikoliv do školy, ale na roboty, a proto vyrůstají v největší hlouposti.“²⁰⁵

Do kláštera opat Trautmannsdorf povolal pedagogického reformátora A. Schindlera, který měl přesvědčovat tepelské faráře působící na farech, aby dbali o pravidelnou školní docházku dětí do škol ve farnostech,²⁰⁶ a založil školy²⁰⁷ se státní normou vyučování.²⁰⁸ Mimo to se opat Trautmannsdorf ujímal chudých hochů

---

¹⁹⁵ Viz příloha III., obr. VII.

¹⁹⁶ HLINOMAZ, M. *Kláster premonstrátů Teplá*. s. 47.

¹⁹⁷ ŠVANDRLÍK, R. *Z historie školství*. [online]. [cit. 2012-2-29]. Dostupné na WWW: <<http://www.hamelika.cz/ostatni/skolstvi.htm>>.

¹⁹⁸ ČORNEJ, P. ČORNEJOVÁ, I. a kol. *Dějiny zemí Koruny české. I.* s. 244.

¹⁹⁹ HLINOMAZ, M. *Kláster premonstrátů Teplá*. s. 53.

²⁰⁰ *Heimatchbuch Marienbad Stadt und Land, Band. II.* Schweinitzer, R. 8150 Holzkirchen / Obb., 1977. ISBN neuvedeno. s. 264.

²⁰¹ Počátkem 16. století na chlapecké škole v Mnichově vyučoval městský písař. K oddělení úřadu písaře od funkce učitele došlo až roku 1718.

²⁰² ŠVANDRLÍK, R. BUCHTELE, Z. *Mnichov městečko u Mariánských Lázní*. Mariánské Lázně: nákladem vlastním, 2010. ISBN neuvedeno. s. 70.

²⁰³ Tamtéž, s. 71.

²⁰⁴ ŠVANDRLÍK, R. BUCHTELE, Z. *Krajem kolem Podhory*. Mariánské Lázně: nákladem vlastním, 2009. ISBN neuvedeno. s. 85, 198.

²⁰⁵ HANZAL, J. *Z dějin západočeského školství v době obrozenecké*. In *Minulostí západočeského kraje VI.* Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1968. ISBN neuvedeno. s. 155.

²⁰⁶ HLINOMAZ, M. *Kláster premonstrátů Teplá*. s. 203.

²⁰⁷ V roce 1788 v Rájově, 1789 v Úšovicích (viz příloha III., obr. VIII.) a poté v Louce a v Úhercích.

²⁰⁸ HLINOMAZ, M. *Kláster premonstrátů Teplá*. s. 69.

a talentované nechával studovat na klášterní náklady.²⁰⁹ Tak vystudovali např. medicínu J. Josef Nehr (iniciátor založení lázeňství v městě Mariánské Lázně)²¹⁰ a M. Alois David (významný astrolog).²¹¹

Roku 1770 opat Trautmannsdorf založil v objektu kláštera akademii pro mladé šlechtice.²¹² Ti zde byli vzděláváni ve francouzštině, hudbě, tanci, jízdě na koni, šermu a jiných šlechtických dovednostech.²¹³

Roku 1772, rok po zřízení normální školy ve Vídni,²¹⁴ založil opat Trautmannsdorf přímo v klášteře normální školu²¹⁵ – první tohoto druhu v Čechách.²¹⁶ Vyučovali na ní především tepelští kanovníci.²¹⁷

Dne 6. prosince 1774 byl vydán Všeobecný školní řád pro školy normální, hlavní a triviální.²¹⁸ Vycházel z požadavku šestileté povinné školní docházky pro děti ve věku od 6 do 12 let.²¹⁹ Po jeho vydání začala vznikat hustá síť triviálních škol, na nichž se vyučovalo čtení, psaní, počtům, náboženství a základům praktických profesí.²²⁰ Opat Trautmannsdorf se zasloužil o budování těchto škol, za což získal od Marie Terezie pochvalné uznání.²²¹ Za své zásluhy byl jmenován inspektorem pro normální školy v Plzeňském, Klatovském a Loketském kraji²²² a generálním vizitátorem Čech, Moravy a Rakouska.²²³

---

²⁰⁹ HLINOMAZ, M. *Tepelský opat osvícenec, hrabě Heřman Trautmannsdorf (1767–1789)*. s. 65.

²¹⁰ Tamtéž, s. 65; SOMOL, A. ŠVANDRLÍK, R. *Lékařství v Mariánských Lázních. Historie, lékaři a lékárníci*. Mariánské Lázně: Městské muzeum, 2006. ISBN 80-903775-0-5. s. 17.

²¹¹ HLINOMAZ, M. *Alois Martin David (8. 12. 1757–28. 2. 1836) k 250. výročí narození nejvýznamnější vědecké osobnosti Tepelska*. In *Sborník muzea Karlovarského kraje 16/2008*. Karlovy Vary: Krajské muzeum Karlovarského kraje, p.o., Cheb: Muzeum Cheb, 2008. ISBN 978-80-85018-64-6. s. 125.

²¹² BUBEN, M. M. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společenství katolické církve v českých zemích. II. díl, I. svazek. Řeholní kanovníci*. s. 124.

²¹³ HLINOMAZ, M. *Kláster premonstrátů Teplá*. s. 69.

²¹⁴ CIPRO, M. *Prameny výchovy. Galerie světových pedagogů. První svazek: od starověku k osvícenství*. Praha: nákladem vlastním, 2002. ISBN 80-238-7452-7. s. 524.

²¹⁵ Normální školy připravovaly talentované žáky ke studiu na gymnáziích nebo vzdělávaly učitele.

²¹⁶ BUBEN, M. M. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společenství katolické církve v českých zemích. II. díl, I. svazek. Řeholní kanovníci*. s. 124.

²¹⁷ HLINOMAZ, M. *Tepelský opat osvícenec, hrabě Heřman Trautmannsdorf (1767–1789)*. s. 64.

²¹⁸ BĚLINA, P. KAŠE, J. KUČERA, J. P. a kol. *Velké dějiny země Koruny české. X. svazek. 1740-1792*. s. 260.

²¹⁹ ČAPKA, F. a kol. *Dějiny země Koruny české v datech*. 4. opravené a doplněné vydání. Praha: Libri, 2010. ISBN 978-7277-469-2. s. 409.

²²⁰ BĚLINA, P. GRULICH, T. HALADA, J. a kol. *Dějiny země Koruny české. II.* s. 46. Učilo se praktickým znalostem o přírodě, zdravotnictví, zemědělství, chovatelství, zahradnictví a sadařství. CIPRO, M. *Prameny výchovy. Galerie světových pedagogů. První svazek: od starověku k osvícenství*. s. 522.

²²¹ ŠVANDRLÍK, R. *Nový školský řád z roku 1869*. [online]. [cit. 2012-03-03]. Dostupné na WWW: <<http://www.hamelika.cz/ostatni/skolstvi.htm>>.

²²² HLINOMAZ, M. *Tepelský opat osvícenec, hrabě Heřman Trautmannsdorf (1767-1789)*. s. 64.

²²³ ŠVANDRLÍK, R. *Josefínská doba a klášter*. [online]. [cit. 2011-10-20]. Dostupné na WWW: <<http://www.hamelika.cz/shamelika/1973/1973-9/h73-9.htm>>.

V letech 1790–1869 vzniklo v kraji mnoho školních budov.²²⁴ Plán obecných škol z roku 1804 zdůrazňoval nutnost církevního dohledu nad školami.²²⁵ Na základě konkordátu uzavřeného mezi rakouským císařstvím a Apoštolským stolcem roku 1855 byl katolickým církevním autoritám roku 1856 svěřen dohled i nad školami zřizovanými veřejnými autoritami. Vliv katolické církve založený konkordátem byl omezen v květnu roku 1868 tzv. květnovými zákony, a to zejména zákonem č. 48/1868, s výjimkou dohledu nad výukou vlastního náboženství.²²⁶

„Hasnerův zákon“ z roku 1869 zavedl v rakouských zemích osmiletou povinnou školní docházku.²²⁷ V té době už byly školy čtyřtřídní obecná v Mariánských Lázních, trojtřídní v Bezručicích, Lestkově, Úšovicích a v Úterý, dvoutřídní v Čelivi, Dolním Jamné, Mnichově, Okrouhlém Hradišti, Otročině, Ovesných Kladrubech,²²⁸ Poutnově, Rájově, Sítinách a Zádubu a jednotřídní v Babicích, Beranově, Berouně, Branišově, Číhané, Dobré Vodě, Domaslavičkách, Hoštci, Jankovicích, Kladrubech, Kořeni, Křepkovicích, Křivci, Nežichovu, Pístově, Popovicích, Rankovicích, Služetíně, Stanu, Starém Sedle, Svatém Vojtěchu, Vidžíně, Vlkovicích, Vysokém Jamné, Výškovcích, Zahrádce atd.²²⁹

Děti z Mariánských Lázní založených tepelským klášterem chodily do úšovické školy do roku 1816, kdy vznikla její pobočka v „solivárně“ u Křížového pramene. Jelikož prostory solivárny byly nedostačující, škola se třikrát stěhovala. V roce 1820 bylo postaveno dlouhé přízemní stavení, v jehož jedné polovině fungovala škola. Od roku 1838 zde působil syn mnichovského učitele A. Schlesingera - Johann Schlesinger, který během doby, kdy zastával funkci ředitele této školy, získal třiadacet vyznamenání za svou práci. Jedním z nich bylo jmenování vzorným učitelem při generální kanonické vizitaci roku 1863.²³⁰ V roce 1853 byla dokončena stavba nové školní budovy.²³¹

---

²²⁴ ŠVANDRLÍK, R. *Nový školský řád z roku 1869*. [online]. [cit. 2012-03-03]. Dostupné na WWW: <<http://www.hamelika.cz/ostatni/skolstvi.htm>>.

²²⁵ BĚLINA, P. GRULICH, T. HALADA, J. a kol. *Dějiny země Koruny české. II.* s. 46.

²²⁶ HORÁK, Z. *Církev a české školství.* s. 22–23.

²²⁷ CIPRO, M. *Prameny výchovy. Galerie světových pedagogů. První svazek: od starověku k osvícenství.* s. 521.

²²⁸ Viz příloha III., obr. XII.

²²⁹ ŠVANDRLÍK, R. *Nový školský řád z roku 1869*. [online]. [cit. 2012-03-03]. Dostupné na WWW: <<http://www.hamelika.cz/ostatni/skolstvi.htm>>.

²³⁰ BIERSBACH, E. a kol. *Gedenkbuch der Pfarre Marienbad angefnagen im Jahre 1859.* s. 35-36. Viz příloha II.

²³¹ FELBINGER, J. N. *Kronika Mariánských Lázní 1786-1855. Chronik des Kurortes Marienbad 1786-1855.* Mariánské Lázně: Městské muzeum – Praha: Skriptorium, 2008. ISBN 978-80-903775-1-6. s. 136. Viz příloha III., obr. XIII.

Poslední školou, která byla zřízena klášterem Teplá, byla národní škola²³² postavená opatem Gilbertem Johannem Helmerem pro osadu Teplá - Klášter na začátku 20. století.²³³

2.2.2. Instituty

2.2.2.1. Mnichov

Mezi lety 1867–1918 docházelo k zakládání nových katolických církevních škol některými mužskými a ženskými kongregacemi na obranu proti lhostejnosti nově pojatého veřejného školství.²³⁴

V roce 1853 knihovník tepelského kláštera Filip Klimeš²³⁵ dal opatu Heinlovi podnět k tomu, aby převzal záštitu nad založením Dívčího školního a výchovného institutu v Mnichově²³⁶, na kterém by působily Chudé školské sestry Naší Paní (de Notre Dame).²³⁷ Opat přislíbil pomoc od kláštera, a tak mohl být roku 1854 položen základní kámen. Jelikož klášter nesl hlavní náklady na výstavbu, stal se jeho zakladatelem.²³⁸ Dne 8. září 1856 byl ústav slavnostně vysvěcen opatem Heinlem.²³⁹

Zpočátku v ústavu fungovala jen dvoutřídní dívčí obecná škola. Počet tříd rostl a nakonec se v ústavu nacházely: pětitřídní obecná dívčí škola, čtyřtřídní měšťanská dívčí škola, trojtřídní škola pro ženské obory (šití) a internát.²⁴⁰ Soukromě bylo vyučováno němčině, češtině, francouzštině, angličtině, psaní na stoji, stenografii, účetnictví, hře na klavír, varhany, housle, citeru, kytaru, mandolínu, sólový a sborový zpěv. Pro děti z Mnichova byla výuka cizích jazyků a hudby bezplatná.

Výnosem ministerstva ze dne 10. července 1873 dostal ústav veřejné oprávnění, čímž se zařadil do státního systému škol. V té době zde fungovalo sedm tříd dívčí obecné školy. V letech 1856-1898 ústavem prošlo více než 1900 schovank a 3860 externích žákyň. V září roku 1913 se v ústavu začalo vyučovat podle učebního plánu

---

²³² Viz příloha III., obr. VI.

²³³ HLINOMAZ, M. *Tepelský opat Dr. Gilbert Johann Helmer*. s. 145.

²³⁴ HORÁK, Z. *Církev a české školství*. s. 24.

²³⁵ F. Klimeš se znal s P. Gabrielem Schneiderem, světským knězem a zakladatelem prvního ústavu školských sester Notre Dame v Hyršově v českobudějovické diecézi. Jelikož byl F. Klimeš přesvědčen o účelnosti takového zařízení, jednal o založení ústavu v městě Teplá. Zde však nenašel pochopení a tak se obrátil na Mnichov.

²³⁶ Viz příloha III., obr. XIV.

²³⁷ Chudé školské sestry Naší Paní (de Notre Dame) se věnovaly hlavně výchově a vzdělávání dívčí mládeže. NĚMEC, J. *Rozvoj duchovních řádů v českých zemích*. Řím: Křesťanská akademie, 1988. ISBN neuváděno. s. 57.

²³⁸ ŠVANDRLÍK, R. BUCHTELE, Z. *Mnichov městečko u Mariánských Lázní*. s. 62.

²³⁹ Tamtéž, s. 64.

²⁴⁰ Tamtéž, s. 66-67.

pro měšťanské školy. Od roku 1913 měl ústav osmitřídni školu – pět tříd obecné školy a tři třídy školy měšťanské.²⁴¹ V roce 1932 byla v ústavu otevřena čtvrtá třída měšťanské školy. Její absolvování bylo srovnatelné se závěrečnou výukou na střední škole.

Děvčata měla k dispozici tělocvičnu, tenisový kurt a cvičiště, několikrát do roka připravovala divadelní a hudební představení a pořádala výstavy ručních prací a kreslení.²⁴²

Po připojení Sudet k Německu roku 1938 byl ústav určen ke zrušení. Nakonec byl školským sestrám dovolen odučit školní rok 1938/1939, vedeny však byly již ředitelem chlapecké školy v Mnichově Rudolfem Schöttnerem.²⁴³

2.2.2.2. Úšovice

Opat Gilbert Johann Helmer (1900-1944) v roce 1909 odkoupil pozemek na dnešní Palackého ulici č. 101/191 v Mariánských Lázních, kde se tehdy nacházel vyhořelý selský dvůr a na tomto pozemku nechal postavit Kindergarden.²⁴⁴ Po jeho posvěcení roku 1912 zde působily taktéž školské sestry de Notre Dame. Bývala zde skupina malých a skupina velkých dětí v celkovém počtu osmdesát. Velké děti byly vyučovány francouzštině, ručním pracím, stenografií a hře na klavír a kytaru.²⁴⁵

2.2.3. Gymnázium a Filosofický ústav v Plzni

Gymnázium v Plzni bylo podle nového tereziánského školního řádu²⁴⁶ z roku 1774 zřízeno dvorským dekretem ze dne 25. října 1776.²⁴⁷ Správou gymnázia byli tehdy pověřeni dominikáni, kteří před tím spravovali nižší latinské gymnázium.²⁴⁸ Již tehdy zde vyučovalo několik premonstrátů.²⁴⁹ Dominikáni ústav spravovali až do roku

---

²⁴¹ ŠVANDRLÍK, R. BUCHTELE, Z. *Mnichov městečko u Mariánských Lázní*. s. 67.

²⁴² Tamtéž, s. 68.

²⁴³ Tamtéž, s. 69.

²⁴⁴ Viz příloha III., obr. IX.

²⁴⁵ DENK, F. *Auschwitz. Chronik einer der ältesten Gemeinden im Kreis Marienbad. Marienbader Schriften Nr. 10*. s. 99.

²⁴⁶ Tereziánské gymnázium mělo jen pět tříd – tři třídy gramatické, v nichž se vyučovalo německy a dvě třídy humanitní, v nichž se vyučovalo latinsky. Na gymnázium byl přijat jen ten, kdo uměl německy. SPĚVÁČEK, V. *Plzeňský vlastenec*. s. 28; ČEPELÁK, V. BĚLOHLÁVEK, M. KOVÁŘ, J. a kol. *Dějiny Plzně II. od roku 1788 do roku 1918*. s. 28.

²⁴⁷ DOUŠA, J. JELEN, J. MARTINOVSKÝ, I. a kol. *Dějiny Plzně v datech (od prvních stop osídlení až po současnost)*. Plzeň: Archiv města Plzeň, nakladatelství Lidové noviny, 2004. ISBN 80-7106-723-7. s. 102; SPĚVÁČEK, V. *Plzeňský vlastenec*. s. 28.

²⁴⁸ ČEPELÁK, V. BĚLOHLÁVEK, M. KOVÁŘ, J. a kol. *Dějiny Plzně II*. s. 27.

²⁴⁹ HOFFMANN, F. *Klášter Teplá, Plzeň, Mariánské Lázně*. s. 100.

1786,²⁵⁰ kdy byl jejich klášter v Plzni zrušen i přesto, že se věnovali pedagogické činnosti.²⁵¹ Toho roku byli dominikánští profesori vystřídáni tepelskými premonstráty.²⁵²

Nařízení arcibiskupského ordinária a císařský reskript z roku 1802 uložil tepelským premonstrátům převzít v Plzni ochranu nad školami v Plzni.²⁵³ Tehdejší opat Pfrogner již dříve uvažoval o založení filosofického ústavu v Teplé,²⁵⁴ ale pro nedostatek prostoru, potřebných zařízení, špatnou dostupnost a tuhé zimy ve zdejší kraji²⁵⁵ padla volba na Plzeň. Roku 1802 se opatu Pfrognerovi naskytla jedinečná příležitost, které se okamžitě chopil.

Jelikož opatu Pfrognerovi šlo mj. o pěkné školní prostředí, začal městu Plzni klášter požadavky. Žádal, aby dům, kde se budou konat přednášky, byl na nehluchém místě, aby v něm byla místnost pro výuku matematiky, pomůcky pro fyzikální pokusy a aby zde byla zřízena chemická laboratoř. Dále žádal byty pro prefekta a osm učitelů.²⁵⁶

Jelikož město přislíbilo zajistit budovu, věcné zajištění školy a byty pro vyučující,²⁵⁷ byl dne 3. listopadu 1804²⁵⁸ při plzeňském gymnáziu nacházejícím se v bývalém klášteře dominikánek²⁵⁹ otevřen dvouletý filosofický ústav. Přednáškami a cvičeními byli tehdy pověřeni Lambert Hochberger a Rudolf Heidler.²⁶⁰ Profesorský sbor se postupně rozrůstal. Od roku 1805 byl z valné části obsazován tepelskými premonstráty,²⁶¹ kteří později tvořili celý profesorský sbor.²⁶² Mezi lety 1805–1809 město přistavovalo k bývalému klášteru dominikánek monumentální průčelní budovu.²⁶³

---

²⁵⁰ ČEPELÁK, V. BĚLOHLÁVEK, M. KOVÁŘ, J. a kol. *Dějiny Plzně. II.* s. 27; DOUŠA, J. JELEN, J. MARTINOVSKÝ, I. *Dějiny Plzně v datech.* s. 102, 104.

²⁵¹ BĚLINA, P. KAŠE, J. KUČERA, J. P. a kol. *Velké dějiny země Koruny české. X. svazek. 1740–1792.* s. 102.

²⁵² DOUŠA, J. JELEN, J. MARTINOVSKÝ, I. *Dějiny Plzně v datech.* s. 104.

²⁵³ SPĚVÁČEK, V. *Plzeňský vlastenec.* s. 23.

²⁵⁴ Tamtéž, s. 22.

²⁵⁵ HLINOMAZ, M. *Klášter premonstrátů Teplá.* s. 204; SPĚVÁČEK, V. *Plzeňský vlastenec.* s. 24.

²⁵⁶ SPĚVÁČEK, V. *Plzeňský vlastenec.* s. 23.

²⁵⁷ Tamtéž, s. 24.

²⁵⁸ ČEPELÁK, V. BĚLOHLÁVEK, M. KOVÁŘ, J. a kol. *Dějiny Plzně II.* s. 28, 245; DOUŠA, J. JELEN, J. MARTINOVSKÝ, I. *Dějiny Plzně v datech.* s. 110.

²⁵⁹ DOUŠA, J. JELEN, J. MARTINOVSKÝ, I. *Dějiny Plzně v datech.* s. 110.

²⁶⁰ SPĚVÁČEK, V. *Plzeňský vlastenec.* s. 24.

²⁶¹ HLINOMAZ, M. *Klášter premonstrátů Teplá.* s. 204.

²⁶² ČEPELÁK, V. BĚLOHLÁVEK, M. KOVÁŘ, J. a kol. *Dějiny Plzně II.* s. 28.

²⁶³ Dnes Studijní a vědecká knihovna v Plzni. DOUŠA, J. JELEN, J. MARTINOVSKÝ, I. *Dějiny Plzně v datech.* s. 11. Viz příloha III., obr. X.

Výuka na zdejší gymnázium byla přerušena během napoleonských válek v dubnu roku 1809, kdy nově postavená školní budova byla přeměněna v druhou vojenskou nemocnici. Studenti se sem však zanedlouho vrátili, a to v listopadu roku 1810.²⁶⁴

Studium na filosofickém ústavu bylo samostatné. Navazovalo na gymnazijní vzdělání a mělo studenty připravovat ke studiu na univerzitě.²⁶⁵ Konkrétně na studium medicíny, práv a teologie až do roku 1850,²⁶⁶ kdy došlo na základě Organizačního nástinu pro gymnázia z roku 1849 a císařského nařízení č. 309/1850²⁶⁷ ke spojení filosofického ústavu se šesti gymnaziálními třídami.²⁶⁸

Učební osnovy z roku 1805 daly dostatek místa pro vyučování tzv. reálií tj. přírodopisu, fyzice a dějepisu. Vysoce postavené osoby se však bály, že velký podíl reálií při vyučování povede ke vzniku proticírkevního a protirakouského směru a volaly po omezení reálií.²⁶⁹ Do roku 1824 se v obou třídách filosofie (logice a fyzice) vyučovalo celkem osmnáct hodin týdně. V logice byly vyučovány: náboženství dvě hodiny týdně, filosofie čtyři hodiny týdně, matematika osm hodin týdně, dějepis tři hodiny týdně a čeština jednu hodinu týdně. Ve fyzice se vyučovalo: náboženství dvě hodiny týdně, metafyzice a filosofii čtyři hodiny týdně, fyzice osm hodin týdně, dějepis tři hodiny týdně a češtině jedna hodina týdně.²⁷⁰ Roku 1824 byly omezeny učební osnovy filosofických ústavů. V logice se vyučovalo šestnáct hodin týdně a ve fyzice patnáct hodin týdně. V jednotlivých třídách se pak vyučovalo takto: v logice náboženství po dvou, filosofie po pěti, matematika po sedmi a latina po dvou hodinách týdně. Ve fyzice náboženství po dvou, filosofie po třech, fyzika po osmi a latina po dvou hodinách týdně.²⁷¹

Po roce 1824 byly pro nepovinné a reálné předměty určeny opakovací hodiny, které profesori vykonávali bezplatně a ve svém volném čase. Na plzeňské filosofii vyučovali premonstrátsí profesori mimořádně přírodopis a ve druhém ročníku dějepis.²⁷²

---

²⁶⁴ DOUŠA, J. JELEN, J. MARTINOVSKÝ, I. s. 111; ČEPELÁK, V. BĚLOHLÁVEK, M. KOVÁŘ, J. a kol. *Dějiny Plzně II.* s. 23.

²⁶⁵ ČEPELÁK, V. BĚLOHLÁVEK, M. KOVÁŘ, J. a kol. *Dějiny Plzně II.* s. 28.

²⁶⁶ HLINOMAZ, M. *Kláster premonstrátů Teplá.* s. 204.

²⁶⁷ HORÁK, Z. *Církev a české školství.* s. 30.

²⁶⁸ DESOLDA, J. N. P. *Arnold Šindelář.* In *Na Hroznatově míse 4/2002.* Rosice u Brna: Gloria, 2002. ISBN 80-86200-71-X. s. 67.

²⁶⁹ SPĚVÁČEK, V. *Plzeňský vlastenec.* s. 38.

²⁷⁰ Tamtéž, s. 30.

²⁷¹ Tamtéž, s. 30-31.

²⁷² Tamtéž, V. *Plzeňský vlastenec.* s. 31.

Studentům i tak zbývalo spoustu volného času, který mnozí vyplňovali vysedáváním ve vinárnách, výčepech, hostincích a tančárnách.²⁷³ Nejedni z rodičů hledal pak v premonstrátských profesorech svého zástupce, neboť premonstrátská profesori nečinnost chápali jako rozkladnou složku lidského snažení²⁷⁴ a šlo jim o to, aby nekázeň studujících zvládli co nejlépe.²⁷⁵ Profesori gymnázia a filosofického ústavu svým studentům pomáhali a hlavně na ně působili svým osobním příkladem.²⁷⁶ A i přesto, že v letech 1810–1820 měli se studenty filosofie velké potíže pramenící z vlažného přístupu ke studiu,²⁷⁷ bylo plzeňské gymnázium pod vedením premonstrátů nejlepší v celé zemi.²⁷⁸ Studenti gymnázia vynikali zejména ve znalostech latinského jazyka, což bylo oceňováno pražskou univerzitou.²⁷⁹

Mezi výborné žáky gymnázia a filosofického ústavu patřili: farář z Kozojed, český spisovatel Jan Marek²⁸⁰ z Liblína, poslanec a krajský fyzik²⁸¹ František Škoda z Plzně a jeho bratr, lékař, univerzitní profesor Josef Škoda,²⁸² Arnold Šindelář z Postřekova, pozdější profesor pražské univerzity, Albert Jan Reil, který po ukončení studia vstoupil do kláštera v Teplé, František Bařka z Čelákovic,²⁸³ básník a profesor českého jazyka a literatury pražské univerzity Jan Koubek,²⁸⁴ Vilém Peitner, učitel chemie na nedělní průmyslové škole, Jaroslav Kalina z Boru, který byl prohlášen za nejlepšího studenta, jakého kdy plzeňská studia humanitní a filosofická měla²⁸⁵ a další. Na gymnáziu studoval i hudební skladatel Bedřich Smetana.²⁸⁶

Mezi významné premonstrátské profesory patřili: prefekt Gilbert Benedikt Steinhauser, který se svou důslednou péčí zasloužil o věhlas ústavu v jeho počátcích,²⁸⁷ pozdější prefekt ústavu a profesor klasických jazyků Stanislav Josef Zauper, fyzik a básník Gilbert Gustav Beer, přírodovědec Robert Totzauer, historikové Basil Grassl a Benedikt Brandl, germanista Gilbert Johann Helmer, a tři nejvýznamnější

---

²⁷³ SPĚVÁČEK, V. *Plzeňský vlastenec*. s. 30.

²⁷⁴ Tamtéž, s. 33.

²⁷⁵ Tamtéž, s. 32.

²⁷⁶ Tamtéž, s. 37.

²⁷⁷ Tamtéž, s. 32.

²⁷⁸ Tamtéž, s. 37.

²⁷⁹ MÖHLER, P. K. *Das Deutsche Staatsgymnasium in Pilsen*. In *Das Tepler Land*. Josef Schmutzer, 8069 Geisenfeld (Hallertau), 1967. ISBN neuvedeno. s. 120.

²⁸⁰ Známy také pod pseudonymem Jan z Hvězdy.

²⁸¹ ČEPELÁK, V. BĚLOHLÁVEK, M. KOVÁŘ, J. a kol. *Dějiny Plzně II*. s. 85.

²⁸² MÖHLER, P. K. *Das Deutsche Staatsgymnasium in Pilsen*. s. 121.

²⁸³ První student, který uskutečnil Sedláčkovu výzvu k veřejné práci.

²⁸⁴ ČEPELÁK, V. BĚLOHLÁVEK, M. KOVÁŘ, J. a kol. *Dějiny Plzně II*. s. 48.

²⁸⁵ SPĚVÁČEK, V. *Plzeňský vlastenec*. s. 33–36.

²⁸⁶ DOUŠA, J. JELEN, J. MARTINOVSKÝ, I. *Dějiny Plzně v datech*. s. 116.

²⁸⁷ ČEPELÁK, V. BĚLOHLÁVEK, M. KOVÁŘ, J. a kol. *Dějiny Plzně II*. s. 28.

plzeňští buditelé fyzik a češtinář Josef Vojtěch Sedláček, filosof a literát Josef František Smetana a profesor dějin a církevního práva Hugo Jan Karlík.²⁸⁸

Po vzniku samostatného československého státu v říjnu roku 1918 se hlavním úkolem Československa stalo „odrakouštění“ škol. Byly rušeny zákony a nařízení podporující národnostní a náboženskou nerovnost, došlo ke změnám v organizaci škol a hned zpočátku byly změněny učební osnovy dějepisu a zeměpisu. Nejzávažnější opatření se týkala organizace německého středního školství v Plzni. Dne 28. května 1921 zemská školní rada v Praze nepovolila od září otevřít první třídy plzeňského německého gymnázia²⁸⁹ a tak o tři roky později, dne 30. června 1924 německé státní gymnázium zaniklo zcela.²⁹⁰

O pedagogické působení tepelských premonstrátů již nebyl zájem, ale i tak zde do roku 1928 sporadicky působilo několik katechetů,²⁹¹ např. Benedikt Brandl.²⁹²

2.2.3. Pedagogické působení členů tepelského kláštera

Členové tepelského kláštera se podíleli nejen na edukaci členů řádu a dětí a mládeže na školách jimi zřízených nebo spravovaných, ale také na pražské univerzitě nebo až za hranicemi Čech.

Za opata Trautmannsdorfa se tepelští duchovní podíleli také na výchově a vzdělávání hraběcích dětí. Joannes F. S. Platzer byl v březnu roku 1777 jmenován vychovatelem synů hraběte Josefa Auerspega a Sebastiana z Trautmannsdorfu. Augustinus A. Struntz byl v březnu roku 1778 jmenován učitelem mladých hrabat Auerspergů, Bertholdů a Trautmannsdorfů²⁹³ a Hieronymus J. Stöhr se stal roku 1781 vychovatelem dětí krajského hejtmana z Ottilienfeldu.²⁹⁴

Z profesorského sboru působícího na gymnáziu v Plzni se několik členů kláštera uplatnilo jako profesori na pražské univerzitě. Čtyři z nich se stali jejími rektory. Funkci rektora pražské univerzity vykonávali Ignác Sinke, v roce 1857 Gabriel Jan Günter²⁹⁵,

---

²⁸⁸ HLINOMAZ, M. *Klášter premonstrátů Teplá*. s. 204-205; DOUŠA, J. JELEN, J. MARTINOVSKÝ, I. *Dějiny Plzně v datech*. s. 106.

²⁸⁹ BRICHTA, V. JIRÁSEK, B. LAŠTOVKA, V. a kol. *Dějiny Plzně III. od roku 1918 do roku 1948*. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1982. ISBN neuvedeno. s. 148.

²⁹⁰ Tamtéž, s. 149; DOUŠA, J. JELEN, J. MARTINOVSKÝ, I. *Dějiny Plzně v datech*. s. 234.

²⁹¹ HLINOMAZ, M. *Klášter premonstrátů Teplá*. s. 207.

²⁹² HLINOMAZ, M. *Tepelský historik Benedikt Brandl*. In *Sborník Chebského muzea 1999*. Cheb: Chebské muzeum, 2000. ISBN 80-85018-22-5. s. 121.

²⁹³ HLINOMAZ, M. *Karlovarští rodáci v Klášteře premonstrátů Teplá*. s. 38.

²⁹⁴ Tamtéž, s. 39.

²⁹⁵ HOFFMANN, F. *Klášter Teplá, Plzeň, Mariánské Lázně*. s. 98, 103.

v roce 1807 Chrysostomus Pfrogner²⁹⁶ a v roce 1816 Alois Martin David.²⁹⁷ Za hranicemi Čech působili v Budapešti jako ředitel Polytechnického institutu v letech 1835-1862²⁹⁸ Lambert Mayer (1795–1865), v Rjece jako rektor námořní akademie Vojtěch Václav Kuneš (1817–1895)²⁹⁹ a ve Vídni jako profesor novozákonní bibliistiky Adolf Koppmann.³⁰⁰

Po zrušení německého státního gymnázia v Plzni někteří tepelští profesori přešli na jiná německá gymnázia. Robert Josef Totzauer se stal profesorem na Gymnáziu ve Stříbře, kde působil od 1. září 1924 do 30. června 1939.³⁰¹ Benedikt Brandl přešel na Gymnázium v Českém Krumlově, kde působil od 1. října 1928 do 30. června 1932.³⁰²

Během 2. světové války měli tepelští premonstráti zakázáno vyučovat nejen náboženství, ale i jiné předměty.³⁰³ Po 2. světové válce tepelští premonstráti taktéž neměli možnost působit ve školství, ale i tak dbali na náležité vzdělání svých členů. Převor Heřman Josef Tyl otevřel v klášteře ústav, který připravoval na teologická studia³⁰⁴ a zřídil v Mariánských Lázních juvenát pro novice.³⁰⁵ Novicové studovali i na Gymnáziu v Mariánských Lázních.³⁰⁶ Po zrušení kláštera roku 1950 bylo velmi neshodné dokončit teologická studia, neboť tohoto roku byly podle vládního nařízení č. 112/1950 Sb. o bohosloveckých fakultách³⁰⁷ zrušeny diecézní semináře,³⁰⁸ o čemž svědčí např. životní příběh P. Norberta Bohuslava Sopucha, který mohl nastoupit na dokončení studia teologie až roku 1968 do semináře v Litoměřicích³⁰⁹ a P. Zdeňka

---

²⁹⁶ ŘEHÁK, T. Z. CHALOUPKOVÁ, J. *Minulost tepelského kláštera premonstrátů v dokumentech*. s. 41.

²⁹⁷ HLINOMAZ, M. *Chronologická tabulka k 250. výročí narození prof. Dr. Aloise Martina Davida OPraem.* In *Na Hroznatově míse 10/2008. Sborník Řeholní kanonie premonstrátského řádu v Teplé*. Rosice u Brna: Gloria, 2008. ISBN 978-80-86760-45-2. s. 50.

²⁹⁸ HLINOMAZ, M. MILDORFOVÁ, L. *Alois Martin David*. s. 128.

²⁹⁹ BUBEN, M. M. *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích. II. díl, 1. svazek. Řeholní kanovníci*. s. 141-149.

³⁰⁰ HLINOMAZ, M. MILDORFOVÁ, L. *Alois Martin David*. s. 127; TYL, H. J. *Kláster Teplá*. s. 22.

³⁰¹ HLINOMAZ, M. *Tři významní tepelští premonstráti R. J. Totzauer – A. H. Stára – R. A. Totzauer.* In *Historický sborník Karlovarska V. Karlovy Vary: Státní okresní archiv*, 1997. ISSN 1240-9401. s. 155.

³⁰² HLINOMAZ, M. *Tepelský historik Benedikt Brandl*. s. 122.

³⁰³ HLINOMAZ, M. *Kláster premonstrátů Teplá*. s. 79.

³⁰⁴ TYL, H. J. *Psancem*. s. 72.

³⁰⁵ PETERKA, P. J. *Chvátal do nebe. Vzpomínky na P. Lohela Karla Frkala.* In *Na Hroznatově míse 7/2005. Sborník Řeholní kanonie premonstrátského řádu v Teplé*. Rosice u Brna: Gloria, 2005. ISBN 80-86760-13-8. s. 25; SOPUCH, N. B. *Vlastní životopis.* In *Na Hroznatově míse 9/2007. Sborník Řeholní kanonie premonstrátského řádu v Teplé*. Rosice u Brna: Gloria, 2007. ISBN 978-80-86760-36-0. s. 24.

³⁰⁶ SOPUCH, N. B. *Vlastní životopis*. s. 24; TYL, H. J. *Psancem*. s. 72.

³⁰⁷ HORÁK, Z. *Církev a české školství*. s. 205.

³⁰⁸ ŠKACH, V. *Za P. Lohelem Karlem Frkalem.* In *Na Hroznatově míse 7/2005. Sborník Řeholní kanonie premonstrátského řádu v Teplé*. Rosice u Brna: Gloria, 2005. ISBN 80-86760-13-8. s. 31.

³⁰⁹ SOPUCH, N. B. *Vlastní životopis*. s. 28-29. Po svém vysvěcení na kněze roku 1972 vyučoval na škole ve Štramberku a náboženství. SOPUCH, N. B. *Vlastní životopis*. s. 30-32.

Filipa Lobkowicze, který získal titul magistra teologie v červnu roku 1990 v rakouském Linci.³¹⁰

I v současnosti dbají tepelští premonstráti o dosažení co nejvyššího vzdělání svých členů. V říjnu 1991 byl poslán Reginald Pavel Větrovec na benediktinskou univerzitu Sant Anselmo v Římě na teologická a filosofická studia,³¹¹ v srpnu 1992 Gilbert Josef Matuška³¹² a v srpnu 1993 Marian Pavel Slunečko,³¹³ který od října 1994 studoval filosofii také v Kalifornii v Orange v USA.³¹⁴

V roce 2007 byl P. Mgr. Řehoř Pavel Urban poslán na postgraduální studium do Říma, kde se na papežské Lateránské univerzitě věnoval studiu církevního práva.

Z premonstrátského kláštera v Teplé v současnosti přednáší na Univerzitě Karlově v Praze na katedře biblických věd Ing. P. Reginald Pavel Větrovec, ThD.,S.S.L.³¹⁵

---

³¹⁰ MATUŠKA, G. J. *Annales canoniae Teplensis*. In *Na Hroznatově míse 2/2000*. s. 60.

³¹¹ Tamtéž, s. 62.

³¹² MATUŠKA, G. J. *Annales canoniae Teplensis*. In *Na Hroznatově míse 3/2001*. s. 81.

³¹³ Tamtéž, s. 87.

³¹⁴ Tamtéž, s. 91.

³¹⁵ *Univerzita Karlova v Praze* [online]. Praha: Univerzita Karlova. [cit. 2012-02-19]. Dostupné na WWW:<<http://www.ktf.cuni.cz/KTF-16.html>>.

3. Osobnosti

3.1. Plzeňské gymnázium

3.1.1. Josef Vojtěch Sedláček

J. V. Sedláček se narodil 24. února 1785 v Čelákovicích jako prvorozený syn. V raném dětství si Sedláčkova talentu všiml čelákovický učitel Jan Basler³¹⁶ a P. Jan Vorlíček.³¹⁷ Když bylo J. V. Sedláčkovi jedenáct let, zemřel mu otec a matka jej dala na řemeslo.³¹⁸ Na popud J. Baslera a J. Vorlíčka byl J. V. Sedláček roku 1797 poslán do Prahy jako vokalista ke karmelitánům. Zde se připravoval ke studiu na malostranském gymnáziu.³¹⁹ Tam si jeho schopností pro matematiku, geometrii a fyziku všiml prof. Meissner. Díky němu se Sedláček jako osmnáctiletý zapsal na seznam kandidátů tepelského kláštera.³²⁰

Na univerzitě se Sedláček setkal s premonstrátem J. L. Janderou³²¹ a prof. filosofie a náboženství B. Bolzanem.³²² Po studiu na univerzitě se Sedláček v tepelském klášteře dál vzdělával četbou matematických, fyzikálních, přírodovědných a teologických knih, a připravoval se k učitelství.³²³ Na podzim roku 1810,³²⁴ po smrti

---

³¹⁶ Jan Basler Sedláčkovi předčítal příběhy ze starých kronik a cvičil jej v literatuře a muzice.

³¹⁷ Jan Vorlíček učil Sedláčka němčinu a latinu.

³¹⁸ SPĚVÁČEK, V. *Plzeňský vlastenec*. s. 10-11.

³¹⁹ Po úspěšném složení zkoušek z náboženství, německé mluvnice a slohu, čtení, psaní, počítání a diktátu latinských slov byl jako třináctiletý přijat do parvy. Na malostranském gymnáziu prošel čtyřmi třídami gramatikálními (parvou, principií, gramatikou a syntaxí) a dvěma třídami humanitními (poezií a rétorikou). SPĚVÁČEK, V. *Plzeňský vlastenec*. s. 11-13.

³²⁰ Tamtéž, s. 13.

³²¹ Josef Ladislav Jandera studenty seznamoval s učebnicemi matematiky a poukazoval na jejich didaktickou zastaralost a jazykovou nevhodnost. SPĚVÁČEK, V. *Plzeňský vlastenec*. s. 15, 18.

³²² Bernard Bolzano byl prvním průkopníkem moderních pracovních metod v matematice. BRICHTA, V. JIRÁSEK, B. LAŠTOVKA, V. a kol. *Dějiny Plzně III*. s. 151. Bolzano studenty nabádal k tomu, aby zdokonalovali soudnost, odstraňovali předsudky a rozšiřovali si vědomosti. Také upozorňoval na potřebu výchovy a vzdělávání lidových vrstev bez ohledu na národnost a na potřebu technického vzdělávání mládeže. HANZAL, J. *Ferdinand Kindermann von Schulstein*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998. ISBN 80-7192-366-4. s. 73; SPĚVÁČEK, V. *Plzeňský vlastenec*. s. 17-18.

³²³ SPĚVÁČEK, V. *Plzeňský vlastenec*. s. 19.

³²⁴ FELIX, E. *Dva buditelé (na paměť stého výročí smrti Sedláčkovy a pětasedmdesátého výročí úmrtí Smetanova)*. I. Josef Vojtěch Sedláček, II. Josef František Smetana. XVIII. Ročenka národopisného musea Plzeňska za rok 1936. Plzeň: Vydalo národopisné museum Plzeňska. Vytiskly grafické závody, Pour a spol. v Plzni, Hankova 6. ISBN neuvedeno. s. 7.

prof. Handgrettingera, nastoupil na filosofický ústav v Plzni jako profesor matematiky.³²⁵

Roku 1816 byl vydán jazykový dekret žádající znalost češtiny u veřejných pracovníků. Z něj plynul požadavek zavádění vyučování českého jazyka do škol.³²⁶ Na gymnáziu byla povolena výuka češtiny, ale nepovinně.³²⁷ Sedláček - již v dětství vedený k lásce k češtině J. Baslerem a P. J. Vorlíčkem³²⁸ - se jako jediný Čech vyučující na filosofickém ústavu v Plzni nabídl, že češtinu bude vyučovat sám. Vyučování češtiny zahájil 28. ledna 1817.³²⁹ Téhož dne byla Sedláčkovou zásluhou na plzeňském filosofickém ústavu zavedena stolice řeči československé.³³⁰ Češtinu vyučoval čtyřikrát týdně. Posluchače³³¹ učil znát pravidla české mluvnice a dějiny české literatury.³³²

V září roku 1816 začal spolupracovat s kněžími a učiteli na Plzeňsku³³³ a vyzývat k zakládání čtenářských společností,³³⁴ v nichž pak při besedách rozšiřoval vědní poznatky, přinášel tištěné české básně, noviny a kázání,³³⁵ knihy a časopisy.³³⁶ Při svých cestách po venkově, krom provádění osvětové činnosti, sbíral také starožitnosti pro vlastenecké muzeum v Praze.³³⁷

Roku 1818 vydal ódu „Na Plzeň“, v níž zdůraznil, že Plzeň si v dávných dobách svého jazyka vždy vážila: „*Řeč otcovská jest pozůstalost svatá... jest hřivna z rukou slavných předků vzatá, nám zůstavena k slávy těžení... A kdo svou vlast přestane milovat: „Jest zrádce! Toho hled' se varovat!“ ... Ne, ne, má Plzni, po všem není veta!... Již slyším všudy hlahol český zníti, již zřím jen českou na Čechu ctnost ctíti, nechť*

---

³²⁵ ČEPELÁK, V. BĚLOHLÁVEK, M. KOVÁŘ, J. a kol. *Dějiny Plzně II.* s. 41; SPĚVÁČEK, V. *Plzeňský vlastenec.* s. 28.

³²⁶ DOUŠA, J. JELEN, J. MARTINOVSKÝ, I. *Dějiny Plzně v datech.* s. 112.

³²⁷ FELIX, E. *Dva buditelé.* s. 8.

³²⁸ SPĚVÁČEK, V. *Plzeňský vlastenec.* s. 12.

³²⁹ DOUŠA, J. JELEN, J. MARTINOVSKÝ, I. a kol. *Dějiny Plzně v datech.* s. 112.

³³⁰ FELIX, E. *Dva buditelé.* s. 9.

³³¹ Na hodiny češtiny chodilo na 150 Čechů a 150 Němců. SPĚVÁČEK, V. *Plzeňský vlastenec.* s. 57.

³³² ČEPELÁK, V. BĚLOHLÁVEK, M. KOVÁŘ, J. a kol. *Dějiny Plzně II.* s. 41, 246; SPĚVÁČEK, V. *Plzeňský vlastenec.* s. 56-57.

³³³ Na Sedláčka silně zapůsobilo setkání s Antonínem Jaroslavem Puchmajerem hlásajícím, že každý člověk přichází na tento svět obdařen rozumovými schopnostmi a záleží jen a jen na výchově, jak rozvine rozumové schopnosti člověka, a ve svém působišti v Radnicích vytvářejícím předpoklady ke zřízení první čtenářské společnosti, která později výrazným způsobem rozšiřovala vzdělanostní úroveň českého venkova. SPĚVÁČEK, V. *Plzeňský vlastenec.* s. 43-44.

³³⁴ ČEPELÁK, V. BĚLOHLÁVEK, M. KOVÁŘ, J. a kol. *Dějiny Plzně II.* s. 43; SPĚVÁČEK, V. *Plzeňský vlastenec.* s. 42.

³³⁵ SPĚVÁČEK, V. *Plzeňský vlastenec.* s. 47.

³³⁶ Zvláště Časopis společnosti vlasteneckého muzea, který používal ve škole při hodinách češtiny. ČEPELÁK, V. BĚLOHLÁVEK, M. KOVÁŘ, J. a kol. *Dějiny Plzně II.* s. 43.

³³⁷ ČEPELÁK, V. BĚLOHLÁVEK, M. KOVÁŘ, J. a kol. *Dějiny Plzně II.* s. 46; SPĚVÁČEK, V. *Plzeňský vlastenec.* s. 48.

*cokoliv si módník libuje – „Čech věrný jazyk předků miluje!“*³³⁸ Pro povznesení češtiny pak navíc začal organizovat divadelní představení,³³⁹ vyučovat české básně, a s přesvědčením, že zná-li člověk minulost, lépe pochopí současnost,³⁴⁰ pak i dějiny města Plzně, aby studenti i dospělí poznali práci plzeňských rodáků.³⁴¹

Od konce května roku 1819 Sedláček usiloval o to, aby se českým dětem v Plzni dostávalo základní všeobecné vzdělání.³⁴² Sedláčkovým přičiněním byla 3. listopadu 1819 v Plzni otevřena česká triviální škola pro děti chudších vrstev.³⁴³

Od roku 1820 upadl Sedláček do nepřízně spolubratrů z kláštera.³⁴⁴ Po vydání dekretu dvorské studijní komise roku 1821 se stáhl do ústraní a jelikož bylo zapotřebí psát učebnice v českém jazyce, začal pracovat na sepsání českých učebnic.³⁴⁵ Roku 1822 byl vydán Sedláčkův spis „Základové měřičství čili geometrie“ a v letech 1825 a 1827 postupně dva svazky „Základové přírodnictví aneb fysiky a matematiky potažné neboli smíšené“.³⁴⁶

V posledních letech svého života Sedláček usiloval spolu s vojenským komisařem Wilibaldem Schiesslerem³⁴⁷ o to, aby v Plzni byla založena „ochranitelna“ pro děti předškolního věku z nejchudších vrstev, jejichž oba rodiče musí pracovat.³⁴⁸ Mateřská škola měla sloužit hlavně k ochraně národnosti³⁴⁹ a ke zlepšení postavení

---

³³⁸ SPĚVÁČEK, V. *Plzeňský vlastenec*. s. 123.

³³⁹ Ze Sedláčkova popudu bylo 6. dubna 1818 zahráno 1. české divadelní představení – fraška „Roztržiti“. Dalším představením bylo „Osvobození Plzně od Táboritů roku 1434“, které Sedláček sám zrežisoval. ČEPELÁK, V. BĚLOHLÁVEK, M. KOVÁŘ, J. a kol. *Dějiny Plzně II*. s. 44.

³⁴⁰ SPĚVÁČEK, V. *Plzeňský vlastenec*. s. 63.

³⁴¹ Pro šíření znalostí regionální historie Sedláček napsal „Paměti plzeňské“, které měly podchytit zájem čtenáře o historii města Plzně. SPĚVÁČEK, V. *Plzeňský vlastenec*. s. 62, 82.

³⁴² Tamtéž, s. 74.

³⁴³ ČEPELÁK, V. BĚLOHLÁVEK, M. KOVÁŘ, J. a kol. *Dějiny Plzně II*. s. 46; DOUŠA, J. JELEN, J. MARTINOVSKÝ, I. a kol. *Dějiny Plzně v datech*. s. 112; SPĚVÁČEK, V. *Plzeňský vlastenec*. s. 42, 74, 77.

³⁴⁴ Roku 1817 bylo J. V. Sedláčkovi uděleno pochvalné uznání zemské za vynikající úroveň vyučování češtiny. Dne 22. února 1820 dostal pochvalný dekret zemské vlády a 15. července 1820 byl obdarován zástupci plzeňské městské rady za jeho vlasteneckou činnost pouzdrmem se stříbrnou lžící, nožem a vidličkou a hodinami. SPĚVÁČEK, V. *Plzeňský vlastenec*. s. 55, 58, 79, 80. Roku 1820 někteří spolubratři se závistí říkali, že Sedláčkovi jde spíše o vyznamenání než o šíření češtiny. Také s nelibostí sledovali vztah J. V. Sedláčka a opata Reitenbergera, který Sedláčkovu práci velmi obdivoval. SPĚVÁČEK, V. *Plzeňský vlastenec*. s. 83. To vše bylo navíc umocněno tím, že bratři z tepelského kláštera nesouhlasili s počínáním opata Reitenbergera, který podle nich investoval až přespříliš peněz do budování Mariánských Lázní. HLINOMAZ, M. *Kláster premonstrátů Teplá*. s. 73.

³⁴⁵ SPĚVÁČEK, V. *Plzeňský vlastenec*. s. 55.

³⁴⁶ Nejprve musel vytvořit nové české odborné názvosloví. Při jeho vytváření si pomáhal studiem odborných knih a v nich hledáním českých názvů, a návštěvami řemeslnických dílen, kde zjišťoval původní české názvy pro různé nástroje. ČEPELÁK, V. BĚLOHLÁVEK, M. KOVÁŘ, J. a kol. *Dějiny Plzně II*. s. 47; SPĚVÁČEK, V. *Plzeňský vlastenec*. s. 89.

³⁴⁷ SPĚVÁČEK, V. *Plzeňský vlastenec*. s. 108.

³⁴⁸ ČEPELÁK, V. BĚLOHLÁVEK, M. KOVÁŘ, J. a kol. *Dějiny Plzně II*. s. 62.

³⁴⁹ SPĚVÁČEK, V. *Plzeňský vlastenec*. s. 109.

chudiny ve městě.³⁵⁰ Otevřena byla roku 1835.³⁵¹ Roku 1836, 2. února J. V. Sedláček umírá.³⁵²

3.1.2. Josef František Smetana

J. F. Smetana³⁵³ se narodil 11. března 1801 ve Svinišťanech u České Skalice. Gymnázium studoval v Hradci Králové. Během studií při hodinách nepovinné češtiny přicházel do kontaktu s V. K. Klicperou. Po gymnáziu studoval v Praze nejprve dva roky filosofii a poté dva roky teologii.³⁵⁴ V Praze poznal J. Jungmanna, jehož pak obdivoval po zbytek života.³⁵⁵ Po studiu v Praze vstoupil do tepelského kláštera. Po noviciátu dokončil studium teologie a v roce 1825 byl vysvěcen na kněze. Poté byl představenými kláštera poslán do Vídně na přírodovědná studia.

Roku 1831 přišel do Plzně na gymnázium a filosofický ústav.³⁵⁶ Vyučoval zde přírodopis a fyziku,³⁵⁷ a po smrti J. V. Sedláčka pak přednášel český jazyk a českou literaturu.³⁵⁸ Dne 13. listopadu byl na pražské univerzitě povýšen na doktora filosofie.³⁵⁹

J. F. Smetana vydal roku 1835 stať „Zdali jest osvěta nebezpečná církvi a státu“ a roku 1843 „Slovo o vychovávání mládeže české“.³⁶⁰ Ve stati o vychovávání mládeže české poukazoval na přehlížení českého jazyka a přesvědčoval o důležitosti všestranného vzdělání.³⁶¹ Kromě jiného zdůrazňoval, že lid se musí naučit samostatně myslet, aby dovedl poznat, co je mu zapotřebí ke svobodnému životu. Díky této myšlence roku 1834 vydal první svazek světových dějin s názvem „Obraz starého

---

³⁵⁰ SPĚVÁČEK, V. *Plzeňský vlastenec*. s. 108.

³⁵¹ ČEPELÁK, V. BĚLOHLÁVEK, M. KOVÁŘ, J. a kol. *Dějiny Plzně II*. s. 62.

³⁵² DOUŠA, J. JELEN, J. MARTINOVSKÝ, I. *Dějiny Plzně v datech*. s. 115.

³⁵³ J. F. Smetana byl bratranec hudebního skladatele Bedřicha Smetany, který mu pro velký věkový rozdíl říkal strýčkem. B. Smetana přišel dostudovat na plzeňské gymnázium na přímluvu J. F. Smetany v roce 1840. V Plzni poznal B. Smetana bohatý hudební život a prohloubil svůj hudební potenciál. Když B. Smetana roku 1843 odcházel z Plzně, přimlouval se J. F. Smetana za Bedřicha u jeho otce, aby mu již v hudbě nebránil. ČEPELÁK, V. BĚLOHLÁVEK, M. KOVÁŘ, J. a kol. *Dějiny Plzně II*. s. 67; DOUŠA, J. JELEN, J. MARTINOVSKÝ, I. a kol. *Dějiny Plzně v datech*. s. 116; JANOUŠEK, H. F. *Ave rosa sine spina. Výbor básní o blahoslaveném Hroznatově z l. 1800-1896*. In *Na Hroznatově míse 6/2004. Sborník Řeholní kanonie premonstrátského řádu v Teplé*. Rosice u Brna: Gloria, 2004. ISBN 80-86760-00-6. s. 21.

³⁵⁴ JANOUŠEK, H. F. *Ave rosa sine spina*. s. 21.

³⁵⁵ ČEPELÁK, V. BĚLOHLÁVEK, M. KOVÁŘ, J. a kol. *Dějiny Plzně II*. s. 63.

³⁵⁶ Tamtéž, s. 63; DOUŠA, J. JELEN, J. MARTINOVSKÝ, I. a kol. *Dějiny Plzně v datech*. s. 114.

³⁵⁷ JANOUŠEK, H. F. *Ave rosa sine spina*. s. 21.

³⁵⁸ DOUŠA, J. JELEN, J. MARTINOVSKÝ, I. a kol. *Dějiny Plzně v datech*. s. 114.

³⁵⁹ SPĚVÁČEK, V. *Plzeňský vlastenec*. s. 110.

³⁶⁰ ČEPELÁK, V. BĚLOHLÁVEK, M. KOVÁŘ, J. a kol. *Dějiny Plzně II*. s. 64.

³⁶¹ TYL, H. J. *Klášter Teplá*. s. 26.

světa“ , „aby krajané ve světě starém základ nového našli a seznávše obojí, nový svět se starým srovnati mohli“³⁶² a roku 1846 třídní „Všeobecný dějepis občanský“.³⁶³

J. F. Smetana byl přesvědčen o důležitosti všestranného rozvoje mládeže a v době rozvíjejícího se průmyslu obzvlášť o důležitosti technického vzdělání. Spolu s plzeňským učitelem Spudilem se připojoval ke snahám Jednoty ku povzbuzení průmyslu v Čechách,³⁶⁴ která usilovala o vybudování sítě průmyslového školství v českých zemích. Roku 1840 započali Smetana se Spudilem a spolu s nimi V. Peithner a A. Wiesner s přednáškami na nedělní průmyslové škole, která řemeslníkům, tovaryšům a mistrům poskytovala možnost získat odbornou přípravu v technických předmětech.³⁶⁵ Výklad přednášející zaměřovali prakticky, předváděli různé pokusy a to zejména z fyziky a chemie. Škola byla dávana za vzor ostatním městům, neboť úroveň vyučování na této škole byla vysoká.³⁶⁶

Především pro posluchače průmyslových škol J. F. Smetana napsal za jazykové spolupráce J. Jungmanna³⁶⁷ a roku 1842 vydal „Silozpyt čili fysika“.³⁶⁸ Byla to první učebnice fyziky psaná v českém jazyce, probírající soustavně celý obor.³⁶⁹ Učebnice sice byla napsána pro posluchače průmyslových škol a spolu s ní i Smetanova učebnice „Základové hvězdosloví čili astronomie“ z roku 1837,³⁷⁰ ale vyučovalo se podle nich i na gymnáziích.³⁷¹

Ve dnech 2.-12. června 1848 byl v Praze svolán Slovanský sjezd.³⁷² Z Plzně na něj byl delegován J. F. Smetana. V červenci 1848 byla v Plzni založena pobočka

---

³⁶² ČEPELÁK, V. BĚLOHLÁVEK, M. KOVÁŘ, J. a kol. *Dějiny Plzně II.* s. 64.

³⁶³ Tamtéž, s. 64; TYL, H. J. *Kláster Teplá.* s. 27.

³⁶⁴ Jednota ku povzbuzení průmyslu v Čechách bylo sdružení založené v Praze 1. března 1833 příslušníky šlechty zájímajícími se o podporu průmyslu a živností. *Jednota ku povzbuzení průmyslu v Čechách.* [online]. [cit. 2011-9-6]. Dostupné na: WWW <<http://leccos.com/index.php/clanky/jednota-ku-povzbuzeni-prumyslu-v-cechach>>. Náplní Jednoty ku povzbuzení průmyslu v Čechách bylo šíření vědění a vzdělávání a proto vydávala knihy a časopisy, pořádala přednášky a výstavy a organizovala nedělní kurzy pro učně a tovaryše. *Jednota ku povzbuzení průmyslu v Čechách.* [online]. [cit. 2011-9-6]. Dostupné na: WWW <http://cs.vikipedie.org/wiki/Jednota_ku_povzbuzeni_prumyslu_v_Cechach>; ČAPKA, F. a kol. *Dějiny země Koruny české v datech.* s. 466.

³⁶⁵ ČEPELÁK, V. BĚLOHLÁVEK, M. KOVÁŘ, J. a kol. *Dějiny Plzně II.* s. 65; JANOUŠEK, H. F. *Ave rosa sine spina.* s. 22.

³⁶⁶ ČEPELÁK, V. BĚLOHLÁVEK, M. KOVÁŘ, J. a kol. *Dějiny Plzně II.* s. 66.

³⁶⁷ Tamtéž, s. 66.

³⁶⁸ JANOUŠEK, H. F. *Ave rosa sine spina.* s. 21; TYL, H. J. *Kláster Teplá.* s. 26.

³⁶⁹ Sedláček ve své fyzice zpracoval jen část předmětu. ČEPELÁK, V. BĚLOHLÁVEK, M. KOVÁŘ, J. a kol. *Dějiny Plzně II.* s. 66.

³⁷⁰ TYL, H. J. *Kláster Teplá.* s. 26.

³⁷¹ Tamtéž, s. 26.

³⁷² Zástupci slovanských národností z rakouské monarchie zde měli posoudit dosavadní stav dění revolučního roku 1848 a dohodnout se na dalším společném postupu. ČEPELÁK, V. BĚLOHLÁVEK, M. KOVÁŘ, J. a kol. *Dějiny Plzně II.* s. 74.

pražské Slovanské lípy.³⁷³ Dne 12. října 1848 byl jejím starostou jmenován J. F. Smetana.³⁷⁴ Slovanská lípa usilovala o zrovnoprávnění češtiny s němčinou na školách a ve veřejném životě v Plzni. Smetana, věrný tomuto usilování, roku 1848 navrhl profesorskému sboru plzeňského gymnázia, aby se učilo česky alespoň některým předmětům.³⁷⁵ Při obhajování češtiny zažíval mezi profesory plzeňského gymnázia mnoho zaujatostí. Nakonec Smetana na popud tepelského opata musel na svou funkci starosty Slovanské lípy rezignovat.³⁷⁶

Po roce 1848 se J. F. Smetana na základě udání četnictva dostal na seznam kompromitovaných osob podezřelých z účasti na revolučním roku 1848³⁷⁷ a byl postaven pod policejní dohled. Od roku 1849 žádalo město Plzeň o zřízení vyšší reálné školy se třemi třídami. Roku 1850 město Plzeň jednalo s tepelským opatem o uvolnění Smetany, který se měl stát ředitelem této školy. Jak sám J. F. Smetana napsal, „pro nahodilé překážky“ místo přijmout nakonec nemohl.³⁷⁸ Od roku 1852 se J. F. Smetanovi zhoršoval zrak a 18. února roku 1881 po zdánlivě překonaném zápalu plic v Plzni umírá.³⁷⁹

3.1.3. Hugo Jan Karlík

Trojici významných národních buditelů, kteří se zasloužili o národní obrození Plzně po J. V. Sedláčkovi a J. F. Smetanovi, uzavírá Hugo Jan Karlík,³⁸⁰ narozený 25. července 1807 v Soběslavi.³⁸¹ Hlavní školu a gymnázium absolvoval v Jindřichově Hradci, kde na něj silně zapůsobil strahovský premonstrát, prof. P. Antonín Liška. Během filosofického studia v Praze prohluboval svůj zájem o českou literaturu u prof. Jana Nejedlého. Roku 1829 začal studoval teologii v Českých Budějovicích. Roku 1832 vstoupil do kláštera v Teplé, kde bylo obnoveno domácí teologické učiliště, na němž dokončil bohoslovecké studium.

---

³⁷³ DOUŠA, J. JELEN, J. MARTINOVSKÝ, I. a kol. *Dějiny Plzně v datech*. s. 106.

³⁷⁴ ČEPELÁK, V. BĚLOHLÁVEK, M. KOVÁŘ, J. a kol. *Dějiny Plzně II*. s. 75.

³⁷⁵ FELIX, E. *Dva buditelé*. s. 26.

³⁷⁶ ČEPELÁK, V. BĚLOHLÁVEK, M. KOVÁŘ, J. a kol. *Dějiny Plzně II*. s. 76.

³⁷⁷ Tamtéž, s. 85.

³⁷⁸ Tamtéž, s. 127.

³⁷⁹ JANOUŠEK, H. F. *Ave rosa sine spina*. s. 21.

³⁸⁰ ŘEHÁK, T. Z. CHALOUPKOVÁ, J. *Minulosti tepelského kláštera premonstrátů v dokumentech*. s. 41.

³⁸¹ KARLÍK, H. J. „Učte se ode mne“ (*Mat 11,29*). In *Sborník Řeholní kanonie premonstrátského řádu v Teplé 11/2009*. Rosice u Brna: Gloria, 2009. ISBN 978-80-86760-46-9. s. 8.

Roku 1833 byl vysvěcen na kněze,³⁸² nenastoupil však do duchovní správy, neboť byl jmenován profesorem historie a církevního práva na domácím studiu. Od roku 1839 vykonával funkci podpřevora.³⁸³ Studoval dějiny řádu a tepelského kláštera, a spolu s knihovníkem F. Klimešem doplňoval knihovnu českou a slovenskou literaturou.³⁸⁴

Roku 1849 se i přes nepřízeň německého vedení stala čeština povinným předmětem na plzeňském gymnáziu, a to jak pro české, tak i německé studenty.³⁸⁵ Téhož roku byl H. J. Karlík jmenován profesorem českého jazyka a literatury na plzeňském gymnáziu. Zde se stal přítelem J. F. Smetany, spolu s nímž organizoval kulturní život v Plzni, za což se v období Bachova absolutismu jako nebezpeční vlastenci dostali pod policejní dozor.³⁸⁶ Spolu s J. F. Smetanou se přátelil s J. K. Tylem,³⁸⁷ o nějž před jeho smrtí společně pečovali.³⁸⁸ Po smrti J. K. Tyla³⁸⁹ pak společně usilovali o zlepšení sociálního postavení pozůstalé rodiny.³⁹⁰

Roku 1860 se H. J. Karlík vzdal profesorského místa a odešel z Plzně, ale i tak nadále pečoval o plzeňské školství. Díky H. J. Karlíkovi byla plzeňská hlavní škola roku 1867 prohlášena za českou. Roku 1873 byl zvolen převorem a vrátil se zpět do kláštera Teplá, kde vedle vykonávání funkce převora nepřestával bádát v knihovně a v archívu.³⁹¹

H. J. Karlík byl i literárně činný. Jelikož propagoval českou historii a literaturu v německém prostředí, vyšla jeho větší díla v německém jazyce.³⁹² Mezi studenty a pedagogy byla oblíbená Karlíkova „Praktická česká mluvnice pro německé studenty“ a „Německo-český a česko-německý slovník“ k praktické mluvnici a mezi prostým

---

³⁸² ŘEHÁK, T. Z. CHALOUPOKOVÁ, J. *Minulost tepelského kláštera premonstrátů v dokumentech*. s. 41.

³⁸³ KARLÍK, H. J. „Učte se ode mne“ (*Mat 11,29*). s. 8; ŘEHÁK, T. Z. CHALOUPOKOVÁ, J. *Minulost tepelského kláštera premonstrátů v dokumentech*. s. 41, 43.

³⁸⁴ Tamtéž, s. 43.

³⁸⁵ JANOUŠEK, H. F. *Ave rosa sine spina*. s. 21.

³⁸⁶ ŘEHÁK, T. Z. CHALOUPOKOVÁ, J. *Minulost tepelského kláštera premonstrátů v dokumentech*. s. 43.

³⁸⁷ ČEPELÁK, V. BĚLOHLÁVEK, M. KOVÁŘ, J. a kol. *Dějiny Plzně II*. s. 131; KARLÍK, H. J. „Učte se ode mne“ (*Mat 11,29*). s. 8.

³⁸⁸ KARLÍK, H. J. „Učte se ode mne“ (*Mat 11,29*). s. 8.

³⁸⁹ 11. července 1856.

³⁹⁰ ČEPELÁK, V. BĚLOHLÁVEK, M. KOVÁŘ, J. a kol. *Dějiny Plzně II*. s. 138; DOUŠA, J. JELEN, J. MARTINOVSKÝ, I. a kol. *Dějiny Plzně v datech*. s. 129.

³⁹¹ Spolu s Klimešem připravoval podklady pro Hroznatovo blahořečení. KARLÍK, H. J. „Učte se ode mne“ (*Mat 11,29*). s. 8.

³⁹² Roku 1856 byly vydány dějiny tepelského kláštera „Gründung der Prämonstratenser Abtei Tepl“ a roku 1870 a 1883 Karlíkova práce o zakladateli tepelského kláštera „Hroznata und die Praemonstratenser – Abtei Tepl“.

lidem pětisvazkové dílo „Životy, skutky a utrpení svatých a světic Božích“.³⁹³ Všeobecně známou se stala Karlíkova „Praktická gramatika k rychlému a lehkému přiučení se české řeči“ vydaná roku 1876.³⁹⁴

Za své celoživotní dílo byl roku 1884 vyznamenán rytířem Řádu císaře Františka Josefa.³⁹⁵ Dne 16. května 1894 v Teplé umírá.³⁹⁶

3.1.4. Alois Martin David

Martin David se narodil 8. prosince 1757. Chlapcovy bystrosti si všiml opat Heřman Kryštof hrabě Trautmannsdorf a jeho výchovu svěřil farářovi ve Vidžíně – řádovému knězi Ludolfu Richterovi, kterému s jeho výchovou pomáhal i kaplan Baltazar Dietl, který chlapce připravoval na vstup do tepelského klášterního gymnázia, do nějž byl přijal ve dvanácti letech.

Gymnaziální studia M. David dokončil roku 1776 a vysokoškolská studia pak zaměřil na filosofii, matematiku a fyziku. Roku 1777 získal titul magistra filosofie. Poté studoval souběžně teologii na teologické fakultě (částečně i na Norbertinu a arcibiskupském semináři u sv. Benedikta) a tzv. „vyšší matematiku“ na filosofické fakultě.

Roku 1780 se M. David rozhodl natrvalo vstoupit do premonstrátského řádu v Teplé. Tehdy přijal řádové jméno Alois. Roku 1782 byl poslán do Prahy, aby pokračoval ve studiu „vyšší matematiky“.³⁹⁷ Z matematiky promoval dne 17. května 1784, teologii dokončil 9. září 1785.³⁹⁸ Roku 1790 dosáhl doktorské hodnosti v oboru filosofie a hodnosti profesorské roku 1799 na katedře metafyziky. Téhož roku získal členství v České hospodářsko-vlastenecké společnosti. Roku 1800 byl Karlo-Ferdinandovou univerzitou jmenován c. k. astronomem Království českého.³⁹⁹ Když tepelští premonstráti převzali správu plzeňského gymnázia, zakoupil z vlastních prostředků pro tamní fyzikální kabinet příslušné přístroje.⁴⁰⁰ Roku 1805 byl zvolen

---

³⁹³ ŘEHÁK, T. Z. CHALOUPKOVÁ, J. *Minulost tepelského kláštera v dokumentech*. s. 43.

³⁹⁴ TYL, H. J. *Kláster Teplá*. s. 28.

³⁹⁵ ŘEHÁK, T. Z. CHALOUPKOVÁ, J. *Minulost tepelského kláštera v dokumentech*. s. 43.

³⁹⁶ KARLÍK, H. J. „Učte se ode mne“ (*Mat 11,29*). s. 8.

³⁹⁷ HLINOMAZ, M. MILDORFOVÁ, L. *Alois Martin David*. s. 125; HLINOMAZ, M. *Chronologická tabulka k 250. výročí narození prof. Dr. Aloise Martina Davida OPraem*. s. 49.

³⁹⁸ HLINOMAZ, M. MILDORFOVÁ, L. *Alois Martin David*. s. 126.

³⁹⁹ Tamtéž, s. 127.

⁴⁰⁰ Tamtéž, s. 129.

děkanem filosofické fakulty Karlo-Ferdinandovy univerzity a v roce 1816 zastával funkci rektora této univerzity.⁴⁰¹

Dne 4. prosince 1789 byl jmenován adjunktem (pomocným úředníkem) na pražské hvězdárně v Klementinu a v roce 1799 se stal jejím ředitelem.⁴⁰² A. M. David se naučil používat astronomické přístroje,⁴⁰³ a když koncem 18. století vytyčila česká Královská společnost nauk⁴⁰⁴ za úkol vypracovat novou přesnou mapu Čech,⁴⁰⁵ podařilo se jí A. M. Davidovi vydat ve spolupráci se strahovským spolubratrem Hugem Seykorou roku 1819. V letech 1824–1828 se pak A. M. David podílel ještě na vzniku map různých českých regionů.⁴⁰⁶

Roku 1833 odešel ze zdravotních důvodů z Prahy a vrátil se do kláštera v Teplé. Dne 22. února 1836 umírá.⁴⁰⁷

Mezi největší vědeckou osobnost tepelského kláštera jej vedle spousty jiných poet řadí vyznamenání Velkou zlatou medailí za civilní zásluhy od rakouského císaře Františka I. a dne 30. dubna 1830 rakouským císařem Františkem I. udělený čestný titul císařsko-královského rady.⁴⁰⁸ Trvalou vzpomínkou na A. M. Davida je planetka č. 6385 zaregistrovaná Mezinárodní astronomickou unií v USA pod Davidovým jménem.⁴⁰⁹

---

⁴⁰¹ Ve funkci rektora vedl doktorskou promoci svých tří spolubratrů z tepelského kláštera, profesorů filosofického ústavu v Plzni: P. Ferdinanda Kuglera, P. Josefa Vojtěcha Sedláčka a P. Michaela Tschammlera. HLINOMAZ, M. MILDORFOVÁ, L. *Alois Martin David*. s. 127.

⁴⁰² Díky Davidovi byla pražská hvězdárna ohledně úrovně přístrojového vybavení hned za hvězdárnou vídeňskou. HLINOMAZ, M. MILDORFOVÁ, L. *Alois Martin David*. s. 126.

⁴⁰³ Tamtéž, s. 128.

⁴⁰⁴ David se stal roku 1795 jejím mimořádným členem, roku 1800 řádným členem, od ledna 1806 do 11. listopadu 1807 a od 29. ledna do 26. prosince 1822 jejím předsedou. HLINOMAZ, M. MILDORFOVÁ, L. *Alois Martin David*. s. 132.

⁴⁰⁵ Jejím podkladem mělo být astronomické proměření zeměpisných souřadnic významných míst v Čechách.

⁴⁰⁶ HLINOMAZ, M. MILDORFOVÁ, L. *Alois Martin David*. s. 129.

⁴⁰⁷ HLINOMAZ, M. *Chronologická tabulka k 250. výročí narození prof. Dr. Aloise Martina Davida OPraem*. s. 50.

⁴⁰⁸ HLINOMAZ, M. MILDORFOVÁ, L. *Alois Martin David*. s. 132.

⁴⁰⁹ Tamtéž, s. 128.

Závěr

Bakalářská práce s názvem „Klášter Teplá – centrum vzdělanosti“ si kladla za cíl přiblížit čtenáři působení tohoto kláštera při edukaci členů řádu a světských dětí a mládeže a tím poukázat na skutečnost, že klášter Teplá byl nejen šířitelem duchovních a kulturních hodnot, ale také nositelem vzdělanosti, a to nejen ve středověku.

Na základě historického pozadí kláštera, které je zachyceno v četné odborné literatuře, bakalářská práce poukázala na to, jak se během osmisetleté existence kláštera postupně rozvíjelo edukační působení tepelských premonstrátů na území jimi spravovaném a to v časových obdobích: 12.-17. století (viz příloha III., obr. III.), 18.-19. století (viz příloha III., obr. IV.) a počátkem 20. století (viz příloha III., obr.V.). Dále práce sledovala obsah výuky v jednotlivých časových etapách (viz příloha IV.): 12.-17. století, 18.-19. století a počátkem 20. století.

Členění bakalářské práce zasadilo toto téma do historického kontextu a dobových událostí. O tom svědčí první kapitola popisující dějiny kláštera a jeho střídající se období rozvoje a úpadků. Druhá kapitola poukázala na to, jak tepelští premonstráti pružně reagovali na různé výzvy doby např. během reformace opat Mauskönig, během osvícenství opat Trautmannsdorf nebo na počátku 19. století opat Pfrogner. Tepelští premonstráti byli schopni sami ze svých řad dostát požadavkům týkajících se vzdělávání nejen vlastních členů, ale i světských dětí a mládeže po celou dobu, dokud jim stát tuto činnost neomezil nebo přímo nezakázal. Třetí kapitola poukazuje na výsledky edukační činnosti kláštera skrze připomenutí jednotlivých osobností, které byly nejen formovány tepelskými premonstráty, ale samy se staly součástí edukačního úsilí v nejrůznějších odvětvích.

Vrátím-li se na samý začátek zpracovávání této bakalářské práce, základním zdrojem informací se mi stala odborná monografie M. Hlinomaze Klášter premonstrátů Teplá, která se měla stát výzvou a východiskem k dalšímu badatelskému úsilí. Tato kniha byla stěžejní při vypracování první kapitoly spolu s knihou Blahoslavený Hroznata - kritický životopis od P. Kubína. Pro zpracování tématu druhé kapitoly byla velkým přínosem činnost amatérských historiků z popisovaného území – R. Švandrlíka

a Z. Buchtele, kteří čerpají z četných monografií rodáků a z farních kronik, které nejsou dosud publikované. Příspěvek H. Kuchařové týkající se řádové koleje Norbertinum byl přínosem pro téma edukace členů kláštera a tím doplnil prázdná místa monografie M. Hlinomaze. Otázka plzeňského gymnázia a významných osobností působících na tomto ústavě byla přiblížena prostřednictvím díla V. Spěváčka.

Během studia pramenů a literatury potřebné k vypracování bakalářské práce bylo zapotřebí sjednotit názvosloví škol a ústavů a datace jednotlivých popisovaných událostí.

Přínos této práce spočívá v tom, že v kontextu dějin daného území předkládá informace týkající se edukace nejen členů řádu, ale i široké veřejnosti a tím umožňuje zhodnotit přínos tepelských premonstrátů pro popisované území.

Pro další práci se nabízí zpracování nejen doby největšího a nejvlivnějšího pedagogického působení tepelských premonstrátů v 19. století na Gymnáziu a Filosofickém ústavu v Plzni, ale i farních kronik, které dosud nebyly publikovány a jsou zdrojem cenných informací z posledních dvou seti let.

Seznam použité literatury

- BĚLINA, P. GRULICH, T. HALADA, J. a kol. *Dějiny zemí Koruny české. II.* 3. vydání. Praha, Litomyšl: Paseka, 1995. ISBN 80-7185-006-3.
- BĚLINA, P. KAŠE, J. KUČERA, J. P. a kol. *Velké dějiny zemí Koruny české. X. svazek. 1740-1792.* Praha, Litomyšl: Paseka, 2001. ISBN 80-7185-384-4.
- BIERSBACH, E. a kol. *Gedenkbuch der Pfarre Marienbad angefnagen im Jahre 1859.*
- BRICHTA, V. JIRÁSEK, B. LAŠTOVKA, V. a kol. *Dějiny Plzně III. od roku 1918 do roku 1948.* Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1982. ISBN neuvedeno.
- BUBEN, M. M. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společenství katolické církve v českých zemích. I. díl. Řády rytířské a křížovníci.* Praha: Libri, 2002. ISBN 80-7277-085-3.
- BUBEN, M. M. *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společenství katolické církve v českých zemích. II. díl, 1. svazek.* Praha: Libri, 2003. ISBN 80-7277-086-1.
- BUCHTELE, Z. *Krajina Frais – země nikoho.* In *Dějiny vesnic v okolí Mariánských Lázní.* Velká Hleďsebe: vydáno vlastním nákladem, 2006. ISBN neuvedeno.
- CIPRO, M. *Prameny výchovy. Galerie světových pedagogů. První svazek: od starověku k osvícenství.* Praha: nákladem vlastním, 2002. ISBN 80-238-7452-7.
- ČAPKA, F. a kol. *Dějiny zemí Koruny české v datech.* 4. opravené a doplnění vydání. Praha: Libri, 2010. ISBN 978-7277-469-2.
- ČECHURA, J. *České země v letech 1437-1526. I. díl. Mezi Zikmundem a Jiřím z Poděbrad 1437-1471.* Praha: Libri, 2010. ISBN 978-80-7277-447-0.
- ČECHURA, J. *Vývoj pozemkové držby kláštera v Teplé v době předhusitské.* In *Minulostí západočeského kraje XXIV.* Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1988. ISBN neuvedeno.
- ČEPELÁK, V. BĚLOHLÁVEK, M. KOVÁŘ, J. a kol. *Dějiny Plzně II. od roku 1788 do roku 1918.* Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1967. ISBN neuvedeno.
- ČORNEJ, P. BÁRTLOVÁ, M. a kol. *Velké dějiny zemí Koruny české. VI.* Praha, Litomyšl: Paseka, 2007. ISBN 80-7185-873-7.

- ČORNEJ, P. ČORNEJOVÁ, I. a kol. *Dějiny zemí koruny české. I.* Praha, Litomyšl: Paseka, 1995. ISBN 80-7185-005-5.
- ČORNEJ, P. ČORNEJOVÁ, I. a kol. *Velké dějiny zemí Koruny české. V.* Praha, Litomyšl: Paseka, 2000. ISBN 80-7185-296-1.
- ČORNEJ, P. ČORNEJOVÁ, I. CHARVÁT, P. a kol. *Dějiny evropské civilizace I.* Praha, Litomyšl: Paseka, 1995. ISBN 80-7185-010-1.
- DENK, F. *Auschwitz. Chronik einer der ältesten Gemeinden im Kreis Marienbad. Schriften Nr. 10.* München: 1989. ISBN neuvedeno.
- DESOLDA, J. N. *P. Arnold Šindelář.* In *Na Hroznatově míse 4/2002.* Rosice u Brna: Gloria, 2002. ISBN 80-86200-71-X.
- DOUŠA, J. JELEN, J. MARTINOVSKÝ, I. a kol. *Dějiny Plzně v datech. Od prvních stop osídlení až po současnost.* Plzeň: Archiv města Plzně, nakladatelství Lidové noviny, 2004. ISBN 80-7106-723-7.
- FELBINGER, J. N. *Kronika Mariánských Lázní 1786-1855. Chronik des Kurortes Marienbad 1786-1855.* Mariánské Lázně: Městské muzeum - Praha: Skriptorium, 2008. ISBN 978-80-903775-1-6.
- FELIX, E. *Dva buditelé (na paměť stého výročí smrti Sedláčkovy a pětasedmdesátého výročí úmrtí Smetanova). I. Josef Vojtěch Sedláček, II. Josef František Smetana. XVIII. Ročenka národopisného musea Plzeňska za rok 1936.* Plzeň: Vydalo národopisné museum Plzeňska. Vytiskly grafické závody, Pour a spol v Plzni, Hankova 6. ISBN neuvedeno.
- FIALA, J. *Klášter premonstrátů Teplá 1197 – 1950. Inventář. I. svazek.*
- GATSCHA, I. R. *Das Schulwesen in unserer Heimat. In Das Tepler Land. Was Stiftstürme erzählen... Heimat der Chorherren und Musiker.* Josef Schmutzer, 8069 Geisenfeld (Hallertau), 1967. ISBN neuvedeno.
- HANZAL, J. *Ferdinand Kindermann von Schulstein.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998. ISBN 80-7192-366-4.
- HANZAL, J. *Z dějin západočeského školství v době obrozenecké.* In *Minulostí západočeského kraje VI.* Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1968. ISBN neuvedeno.
- HAUBERTOVIČOVÁ, K. *O nejstarších tepelských listinách.* Plzeň: Státní oblastní archiv v Plzni, 1981. ISBN neuvedeno.
- Heimatbuch Marienbad Stadt und Land, Band II.* Schweinitzer, R. 8150 Holzkirchen / Obb., 1977. ISBN neuvedeno.

- HLINOMAZ, M. *Alois Martin David (8. 12. 1757–28. 2. 1836) k 250. výročí narození nejvýznamnější vědecké osobnosti Tepelska*. In *Sborník muzea Karlovarského kraje 16/2008*. Karlovy Vary: Krajské muzeum Karlovarského kraje, p.o., Cheb: Muzeum Cheb, 2008. ISBN 978-80-85018-64-6. s. 125.
- HLINOMAZ, M. *Blahoslavený Hroznata Tepelský. Přehled stavu současných znalostí o jeho životě*. In *Na Hroznatově míse 2/2000. Sborník Řeholní kanonie premonstrátského řádu v Teplé*. Týn nad Vltavou: Marek Svoboda, 2000. ISBN 80-902500-9-2.
- HLINOMAZ, M. *Blahoslavený Hroznata Tepelský. Přehled stavu současných znalostí o jeho životě. Hroznatovo přijetí kříže, neuskutečněná účast na křížové výpravě*. In *Na Hroznatově míse 9/2007. Sborník Řeholní kanonie premonstrátského řádu v Teplé*. Rosice u Brna: Gloria, 2007. ISBN 80-86760-36-0.
- HLINOMAZ, M. *Blahoslavený Hroznata Tepelský. Přehled stavu současných znalostí o jeho životě. Hroznatův majetek před vstupem do řádu premonstrátů*. In *Na Hroznatově míse 8/2006. Sborník Řeholní kanonie premonstrátského řádu v Teplé*. Rosice u Brna: Gloria, 2006. ISBN 80-86760-22-7.
- HLINOMAZ, M. *Blahoslavený Hroznata Tepelský. Přehled stavu současných znalostí o jeho životě. Rodový původ*. In *Na Hroznatově míse 3/2001. Sborník Řeholní kanonie premonstrátského řádu v Teplé*. Tišnov: Sursum, 2001. ISBN 80-85799-96-0.
- HLINOMAZ, M. *Dějiny kláštera premonstrátek Chotěšov*. České Budějovice: Bohumír Němec – Vedula, 2009. ISBN 978-80-86829-46-3.
- HLINOMAZ, M. *Chebští rodáci v Klášteře premonstrátů Teplá mezi lety 1600-1945*. In *Sborník Chebského muzea 1997*. Cheb: Chebské muzeum, 1998. ISSN 1211-9210.
- HLINOMAZ, M. *Chronologická tabulka k 250. výročí narození prof. Dr. Aloise Martina Davida OPraem*. In *Na Hroznatově míse 10/2008. Sborník Řeholní kanonie premonstrátského řádu v Teplé*. Rosice u Brna: Gloria, 2008. ISBN 978-80-86760-45-2.
- HLINOMAZ, M. *Karlovarští rodáci v Klášteře premonstrátů Teplá*. In *Historický sborník Karlovarska VIII*. Karlovy Vary: Státní okresní archiv, 2000. ISSN 1240-9401.
- HLINOMAZ, M. *Klášter premonstrátů Teplá*. Karlovy Vary: Státní okresní archiv, 2003. ISBN 80-239-0337-3.

- HLINOMAZ, M. *Klášter premonstrátů Teplá*. In *Historický sborník Karlovarska VI*. Karlovy Vary: Státní okresní archiv, 1998. ISSN 1240-9401.
- HLINOMAZ, M. *Tepelský historik Benedikt Brandl*. In *Sborník Chebského muzea 1999*. Cheb: Chebské muzeum, 2000. ISBN 80-85018-22-5.
- HLINOMAZ, M. *Tepelský opat Dr. Gilbert Johann Helmer*. In *Historický sborník Karlovarska VII*. Karlovy Vary: Státní okresní archiv, 1999. ISSN 1240-9401.
- HLINOMAZ, M. *Tepelský opat osvícenec, hrabě Heřman Trautmannsdorf (1767-1789)*. In *Sborník Chebského muzea 2000*. Cheb: Chebské muzeum, 2001. ISBN 80-85018-24-1.
- HLINOMAZ, M. *Tři významní tepelští premonstráti R. J. Totzauer – A. H. Stára – R. A. Totzauer*. In *Historický sborník Karlovarska V*. Karlovy Vary: Státní okresní archiv, 1997. ISSN 1240-9401.
- HLINOMAZ, M. MILDORFOVÁ, L. *Alois Martin David (8. 12. 1757-28. 2. 1836) k 250. výročí narození nejvýraznější vědecké osobnosti Tepelska*. In *Sborník muzea Karlovarského kraje 16/2008*. Karlovy Vary: Krajské muzeum Karlovarského kraje, p.o., Cheb: Muzeum Cheb, 2008. ISBN 978-80-85018-64-6.
- HOFFMANN, F. *České město ve středověku*. Praha: Panorama, 1992. ISBN 80-7038-182-5.
- HOFFMANN, F. *Klášter Teplá, Plzeň, Mariánské Lázně*. In *Minulostí západočeského kraje XXXVI*. Plzeň: Archiv města Plzně, 2001. ISBN 80-86067-59-9.
- HORÁK, Z. *Církev a české školství*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2011. ISBN 978-80-247-3623-5.
- CHAROUS, J. Z. *Hroznata – svatý mučedník*. In *Na Hroznatově míse 8/2006. Sborník Řeholní kanonie premonstrátského řádu v Teplé*. Rosice u Brna: Gloria, 2006. ISBN 80-86760-22-7.
- JAN ZE ŽATCE *Oráč z Čech*. Přeložil a poznámkami opatřil Povejšil Jaromír, doslov napsal Trost Pavel. Praha: Vyšehrad, 1985. ISBN 33-704-85.
- JANOUSEK, H. F. *Ave rosa sine spina. Výbor básní o blahoslaveném Hroznatově z l. 1800-1896*. In *Na Hroznatově míse 6/2004. Sborník Řeholní kanonie premonstrátského řádu v Teplé*. Rosice u Brna: Gloria, 2004. ISBN 80-86760-00-6.
- JANOUSEK, H. F. *Symbolika Hroznatovy mísy*. In *Na Hroznatově míse 10/2008. Sborník Řeholní kanonie premonstrátského řádu v Teplé*. Rosice u Brna: Gloria, 2008. ISBN 978-80-86760-45-2.

- JÁNSKÝ, J. *Hroznatovci a páni z Gutštejna*. Domažlice: nakladatelství Českého lesa, A. D. MMIX. ISBN 978-80-87316-02-3.
- Jednota ku povzbuzení průmyslu v Čechách*. [online]. [cit. 2011-9-6]. Dostupné na: WWW <http://cs.wikipedia.org/wiki/Jednota_ku_povzbuzení_průmyslu_v_Čechách>.
- Jednota ku povzbuzení průmyslu v Čechách*. [online]. [cit. 2011-9-6]. Dostupné na: WWW <<http://leccos.com/index.php/clanky/jednota-ku-povzbuzeni-prumyslu-v-cechach>>.
- JŮVA, V. *Stručné dějiny pedagogiky*. 6. rozšířené vydání. Brno: Paido, 2007. ISBN 978-80-7315-151-5.
- KADLEC, J. *Přehled českých církevních dějin 1*. Řím: Křesťanská akademie, 1987. ISBN neuváděno.
- KADLEC, J. *Přehled církevních českých dějin 2*. Řím: Křesťanská akademie, 1987. ISBN neuváděno.
- KAJLÍK, V. *Kláster Teplá a Mariánské Lázně. Semper vivat*. Mariánské Lázně: Městské muzeum Mariánské Lázně, 2009. ISBN 978-80-903775-2-3.
- KALLA, P. *Majetek řeholních řádů a pozemková reforma za 1. republiky s přihlédnutím k majetku opatství tepelského*. Praha, 2001. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Právnická fakulta. Katedra právních dějin. Vedoucí diplomové práce J. R. Tretera.
- KARLÍK, H. J. „Učte se ode mne“ (Mat 11,29) In *Sborník Řeholní kanonie premonstrátského řádu v Teplé 11/2009*. Rosice u Brna: Gloria, 2009. ISBN 978-80-86760-46-9.
- KUBÍN, P. *Blahoslavený Hroznata. Kritický životopis*. Praha: Vyšehrad, 2000. ISBN 80-7021-418-X.
- KUBÍN, P. *Účast blahoslaveného Hroznaty na křížových výpravách a založení kláštera Teplá*. In *Západočeský historický sborník*. Plzeň: Státní oblastní archiv v Plzni, 1998. ISBN neuváděno.
- KUCHAŘOVÁ, H. *Premonstrátská kolej Norbertinum v Praze (1637–1785)*. In *Bibliotheca Strahoviensis 3/1997*. Praha: Královská kanonie premonstrátů na Strahově, 1997. ISBN neuváděno.
- MATUŠKA, G. J. *Annales canoniae Teplensis*. In *Na Hroznatově míse 2/2000. Sborník Řeholní kanonie premonstrátského řádu v Teplé*. Týn nad Vltavou: Marek Svoboda, 2000. ISBN 80-902500-9-2.

- MATUŠKA, G. J. *Annales canoniae Teplensis*. In *Na Hroznatově míse 3/2001. Sborník Řeholní kanonie premonstrátského řádu v Teplé*. Tišnov: Sursum, 2001. ISBN 80-85799-96-0.
- MARŠÍK, V. *Projekt revitalizace areálu kláštera premonstrátů Teplá – koordinační studie*.
- MERELL, J. *Malý Bohovědný slovník*. Praha: Česká katolická charita, 1963. ISBN neuvedeno.
- MÖHLER, P. K. *Das Deutsche Staatsgymnasium in Pilsen*. In *Das Tepler Land. Was Stiftstürme erzählen... Haeimat der Chorherren und Musiker*. Josef Schmutzer, 8069 Geisenfeld (Hallertau), 1967. ISBN neuvedeno.
- NĚMEC, J. *Rozvoj duchovních řádů v českých zemích*. Řím: Křesťanská akademie, 1988. ISBN neuvedeno.
- Ottův slovník naučný. Ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí. Jedenáctý díl. Hédypathie – Hýždě*. Praha: J. Otto, 1897. ISBN neuvedeno.
- PETERKA, P. J. *Chváta! do nebe. Vzpomínky na P. Lohela Karla Frkala*. In *Na Hroznatově míse 7/2005. Sborník Řeholní kanonie premonstrátského řádu v Teplé*. Rosice u Brna: Gloria, 2005. ISBN 80-86760-13-8.
- ŘEHÁK, T. Z. CHALOUPKOVÁ, J. *Minulost tepelského kláštera premonstrátů v dokumentech*. Praha: Polygos, 1994. ISBN neuvedeno.
- SOMOL, A. ŠVANDRLÍK, R. *Lékařství v Mariánských Lázních. Historie, lékaři a lékárníci*. Mariánské Lázně: Městské muzeum, 2006. ISBN 80-903775-0-5.
- SOPUCH, N. B. *Vlastní životopis*. In *Na Hroznatově míse 9/2007. Sborník Řeholní kanonie premonstrátského řádu v Teplé*. Rosice u Brna: Gloria, 2007. ISBN 978-80-86760-36-0.
- SPĚVÁČEK, V. *Plzeňský vlastenec*. Plzeň: Krajské nakladatelství, 1958. ISBN neuvedeno.
- Švětcí a jejich kult ve středověku. Sborník Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy*. České Budějovice: Tomáš Halama, 2006. ISBN 80-903600-6-8.
- ŠKACH, V. *Za P. Lohelem Karlem Frkalem*. In *Na Hroznatově míse 7/2005. Sborník Řeholní kanonie premonstrátského řádu v Teplé*. Rosice u Brna: Gloria, 2007. ISBN 80-86760-13-8.
- ŠVANDRLÍK, R. *Goethe v klášteře premonstrátů Teplá*. [online]. [cit. 2011-12-01]. Dostupné na WWW: <http://www.hamelika.cz/shamelika/1974/1974_15/h74_15.htm>.

- ŠVANDRLÍK, R. *Josefínská doba a klášter*. [online]. [cit. 2011-10-20]. Dostupné na WWW: <<http://www.hamelika.cz/shamelika/1973/1973-9/h73-9.htm>>.
- ŠVANDRLÍK, R. *Katastrofální události na Mariánskolázeňsku od XIII. do XIX. století*. [online]. [cit. 2011-09-04]. Dostupné na WWW: <http://www.hamelika.cz/hamelika/1974/1974_16/h76-16.htm>.
- ŠVANDRLÍK, R. *Mariánské Lázně 1813 – 1818 – Z historie L. Staaba*. [online]. [cit. 2011-10-30]. Dostupné na WWW: <http://www.hamelika.cz/shamelika/1973/1973_20/h73_20.htm>.
- ŠVANDRLÍK, R. *Nový školský řád z roku 1869*. [online]. [cit. 2012-03-03]. Dostupné na WWW: <<http://www.hamelika.cz/ostatni/skolstvi.htm>>.
- ŠVANDRLÍK, R. *Patnáctkrát o Hroznatovi*. [online]. [cit. 2011-8-3]. Dostupné na WWW: <http://www.hamelika.cz/shamelika/1973_07/h73_07.htm>.
- ŠVANDRLÍK, R. *Poznámky o třicetileté válce a Tepelsku*. [online]. [cit. 2011-10-10]. Dostupné na WWW: <http://www.hamelika.cz/shamelika/1974/1974_05/h74_05.htm>.
- ŠVANDRLÍK, R. *Věhlas pramenů roste*. [online]. [cit. 2011-10-25]. Dostupné na WWW: <http://www.hamelika.cz/shamelika/1973/1973_04/h73_04.htm>.
- ŠVANDRLÍK, R. *Z historie školství*. [online]. [cit. 2012-2-29]. Dostupné na WWW: <<http://www.hamelika.cz/ostatni/skolstvi.htm>>.
- ŠVANDRLÍK, R. BUCHTELE, Z. *Krajem kolem Podhory*. Mariánské Lázně: nákladem vlastním, 2009. ISBN neuvedeno.
- ŠVANDRLÍK, R. BUCHTELE, Z. *Mnichov městečko u Mariánských Lázní*. Mariánské Lázně: nákladem vlastním, 2010. ISBN neuvedeno.
- TRETERA, J. R. HORÁK, Z. *Slovník církevního práva*. Praha: Grada Publishing, a. s., 2011. ISBN 978-80-247-3614-3.
- TYL, H. J. *Klášter Teplá*. Plzeň: Grafika, 1947. ISBN neuvedeno.
- TYL, H. J. *Psancem*. Třebíč: Arca JiMfa, 1996. ISBN 80-85766-84-1.
- Univerzita Karlova v Praze* [online]. Praha: Univerzita Karlova. [cit. 2012-02-19]. Dostupné na WWW: <<http://www.ktf.cuni.cz/KTF-16.html>>.
- VLČEK, E. *Osudy českých patronů*. Praha: Zvon, 1995. ISBN 80-7113-131-8.
- VOKOLKOVÁ, D. *Mučedník zповědního tajemství sv. Jan Nepomucký*. Praha: GraTis, 1993. ISBN 80-900023-5-8.

Zahájení procesu kanonizace blahoslaveného Hroznaty 11. 9. 2004. In Na Hroznatově míše 7/2005. Sborník Řeholní kanonie premonstrátského řádu v Teplé. Rosice u Brna: Gloria, 2005. ISBN 80-86760-13-8.

ŽEMLIČKA, J. *Rod, rodina a příbuzenstvo Hroznaty Tepelského. K otázce fyzické kontinuity české šlechty. In Západočeský historický sborník 4. Plzeň: Státní oblastní archiv v Plzni, 1998. ISBN neuvedeno.*

Život blahoslaveného Hroznaty. Vita fratris Hroznatae. Z latiny přeložil Arnošt Oves O. Praem. L. P. 1993. na „Hroznatově míše“ podává řeholní kanonie premonstrátského řádu v Teplé u Mariánských Lázní. S církevním schválením Čj. 50/93 ze 7. 1. 1993 Václav František Lobkowicz, světící biskup pražský. Nakladatelství ARCA JIMFA v Třebíči.

Seznam zkratek

a kol.	a kolektiv
atd.	a tak dále
bl.	blahoslavený
c. k.	v Rakousku-Uhersku císařský královský
č.	číslo
doc.	docent
Dr.	doktor
h. c.	honoris causa
Ing.	inženýr
Mat	Matoušovo evangelium
mj	mimo jiné
např.	například
obr.	obrázek
OPraem	Ordo praemonstratensis tj. řád premonstrátů
P.	páter
PhD.	doktor filosofie
PhDr.	doktor filosofie
prof.	Profesor
srov.	srovnej
S.S.L	licenciát Písma svatého
stol.	století
sv.	svatý
ThD.	doktor teologie (použitý za jménem)
ThDr.	doktor teologie
ThDr. h. c.	doktor teologie z čestné příčiny
tj.	to jest
tzv.	takzvaný

Seznam příloh

- Příloha I. Seznam obcí, které tvořily panství bl. Hroznaty
- Příloha II. Zápis z generální kanonické vizitace dne 14. května 1863
- Příloha III. Obrázky
- Příloha IV. Schémata

Přílohy

Příloha I. Seznam obcí, které tvořily panství bl. Hroznaty

Hroznatovi patřila panství na Tepelsku, Krukanicku, Žandovsku, Chotěšovsku, Hroznětínsku a majetky na Litoměřicku a Rakovnicku. A to jmenovitě na:

a) panství Teplá

město Teplá s celním právem, klášter Teplá, Adoldův dvůr, Babice, Beranov, Beroun, Bezvěrov, Číhaná, Děckovice, Holubín, Hoštěc, Habrové (Ovesné) Kladruby, Horní Kramolín, Chotěnov, Janovice, Křepkovic, Křivce, Martinov, Milhostov, Mnichov, Mrázov, Nezdice, Pěkovice, Popovice, Rájov, Rankovice, Služetín, Stanoviště, Úšovice, Vlkovice, Výškovice, Vysočany, Zahrádka, Zádub a Závašín,

b) panství Krukanice

Budeč, Čerňovice, Hvozd'any, Krukanice, Lípa, Liška, Pernarec, Rozněvice, Štípoklasy, Újezd,

c) panství Žandov

Toto panství nebylo původně majetkem Hroznaty, ale bylo klášteru uděleno knížetem biskupem Jindřichem Břetislavem roku 1197 při potvrzení Hroznatovy „závěti“.⁴¹⁰ Jednalo se o sporné území, protože v Žandově a okolí měl říšské léno německý rytíř z Hohenberku. Tento spor vyvrcholil zatčením Hroznaty a umučením na některém z hradů rytíře z Hohenberku roku 1217,

d) panství Chotěšov

Bítov, Hnidovice, Holešov, Chotěšov, Ječná, Juhaře, Kamenný Újezd, Kotovice, Lesina, Líně, Lysov, Mantov, Nýřany, Přetín, Sedlec, Stod, Týnec, Useče, Vejprnice, Vstíš, Záluží,

e) majetky na Litoměřicku

Blehov, Brná nad Labem, Dochov u Doksan, Hradsko u Mšena, Klapy u Libochovic, Malečev u Brné nad Labem, Milovice, Nezlí u Ploskovic, Novus Mons na Labi,

---

⁴¹⁰ KUBÍN P. *Blahoslavený Hroznata. Kritický životopis*. s. 107.

Pičkovice u Litoměřic, Příbram u Litoměřic, Skalice u Žitnic, Soběnice, Stvořelec u Litoměřic,

f) majetky na Rakovnicku

Povlky, Soseň,

g) panství Hroznětín

Děpoltovice, Dittrichsgrün, Fojtov u Nejdku, Heinrichsgrün, Hluboká u Ostrova, Hroznětín, Lužec, Merklín, Odeř, Oldřiše, Rinolsgrün, Spitersgrün, Vítkov, Wernartsgrün.⁴¹¹

---

⁴¹¹ Srov. HLINOMAZ, M. *Blahoslavený Hroznata Tepelský. Přehled stavu současných znalostí o jeho životě. Hroznatův majetek před vstupem do řádu premonstrátů.* In *Na Hroznatově misě 8/2006. Sborník Řeholní kanonie premonstrátského řádu v Teplé.* Rosice u Brna: Gloria, 2006. ISBN 80-86760-22-7. s. 17-26; ŠVANDRLÍK, R. *Patnáctkrát o Hroznatovi.* [online]. [cit. 2011-8-3]. Dostupné na WWW: <http://www.hamelika.cz/shamelika/1973_07/h73_07.htm>.

Příloha II. Zázpis z generální kanonické vizitace dne 14. května 1863

... „v tomto roce se Mariánské Lázně mohly těšit z vysoké přítomnosti Jeho Eminence P. T. velebného pana kardinála knížete arcibiskupa Bedřicha knížete Schwarzenberga, neboť pan kardinál provedl vizitaci plánského vikariátu.

Z důvodu této kanonické generální vizitace přijel Jeho Eminence dne 5. května v ½ 8 večer z Trstěnic do Mariánských Lázní. Byl přijat u hlavního vchodu do kostela velebným panem opatem z Teplé jako patronem, velebným panem chebským velitelem křížovníků Josefem Jungniklem a místními duchovními, hejtmanem tepelského okresu, představiteli Mariánských Lázní a velkým počtem věřících. Pan kardinál se zúčastnil pobožnosti pak jej procesí doprovodilo do domu zřídelní inspekce, do „Zlaté koule“. Zde pan kardinál bydlel po dobu vizitace všech farností, které byly pod patronátem kláštera Teplá: Úšovice, Pístov, Ovesné Kladruby, Mnichov a Rájov, a to až do 14. května. U příležitosti tohoto slavnostního uvítání byla před schody do kostela postavena triumfální brána. Tato brána i rozetové okno v kostelním portále byly nádherně osvětleny. (str. 35)

Večer v den příjezdu vysokého církevního knížete uspořádali mariánskolázeňští občané na jeho počest pochodňový průvod a mužský pěvecký sbor mu zazpíval serenádu. Na počest velebného hosta byly také postaveny 2 transparenty, které se krásně leskly, když byly v noci nasvícené. První stál proti bytu Jeho Eminence vedle Křížové kolonády a byl na něm zachycen znak knížecího domu Schwarzenbergů, druhý stál na horní ulici nad Křížovým pramenem a na něm byly umělecky vyvedeny iniciály Jeho Eminence.

V následujících dnech, až do 12. května, odjel Jeho Eminence vždy ráno v 7 hodin na jednu ze sousedních far, které spadaly pod patronát kláštera Teplá. Kázal, sloužil mši svatou, po ní udělil svátost biřmování, provedl církevní a školní vizitace a po nich se obvykle v 9 hodin večer vracel do Mariánských Lázní zpět.

Dne 13. května měl Jeho Eminence školní vizitaci ve zdejší farní škole. V 8 hodin se odebral do kostela, sloužil mši svatou a v jejím průběhu podal 60 věřícím svaté přijímání. V 10 hodin navštívil Jeho Eminence zdejší farní školu, a to 1. třídu. Zde zkoušel jednu hodinu z náboženství a potom i z ostatních předmětů. V 1 hodinu se odebral Jeho Eminence do 2. třídy a zde vedl jednu hodinu katechezi z náboženství. Při čtení měl Jeho Eminence kázání na téma Modlitba Páně, ve kterém uvedl praktická

uplatnění i pro početně zastoupené rodiče a obyvatele Mariánských Lázní. Ve 4 hodiny bylo zkoušení ukončeno. Jeho Eminence opakovaně vyslovil svou nejvyšší spokojenost. Vrchní učitel Johann Schlesinger byl na základě kanonické generální vizitace jmenován dekretem konsistoře Vzorným učitelem.

Dne 14. května o slavnosti Nanebevstoupení Páně vstoupil církevní kníže ve slavnostním průvodu do kostela. Kázal na text: Nebudete-li jako děti, nevstoupíte do království nebeského. Potom sloužil mši svatou a podal svaté přijímání 173 osobám. Následně udělil svátost biřmování 468 biřmovancům. Po obědě se odebral Jeho Eminence do kostela, zúčastnil se katecheze a požehnání, které provedl P- Alfred. Poté byla provedena církevní vizitace a následně v domě, kde Jeho Eminence bydlel, zhodnocení s učiteli a duchovními. V ½ 6 večer odjel Jeho Eminence za doprovodu zvonů a ran z mozdířů z Mariánských Lázní, aby se přes Planou a Plzeň vrátil do Prahy.“ (str. 36)⁴¹²

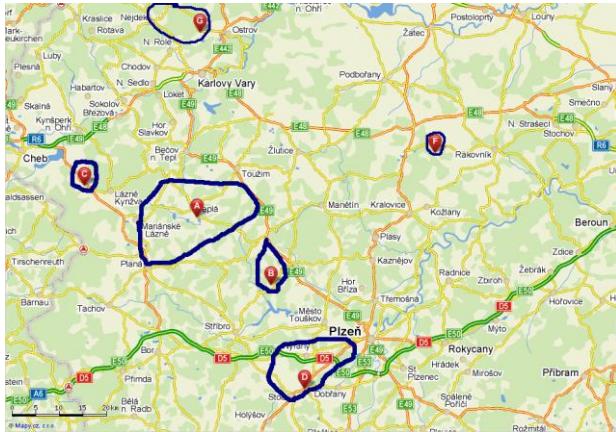
---

⁴¹² BIERSBACH, E. *Gedenkbuch der Pfarre Marienbad angefangen im Jahre 1859 von dem dritten Pfarrer*. Nепublikovaný rukopis.

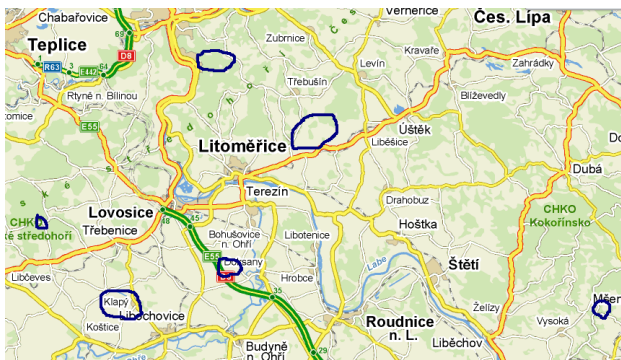
Příloha III. Obrázky

Obrázek I.

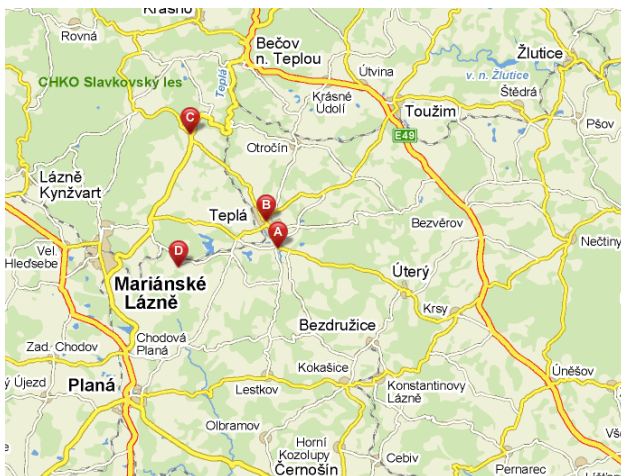
Klásterní panství na Tepelsku (A), Krukanicku (B), Žandovsku (C), Chotěšovsku (D), Rakovnicku (F), Hroznětínsku (G)

Obrázek II.

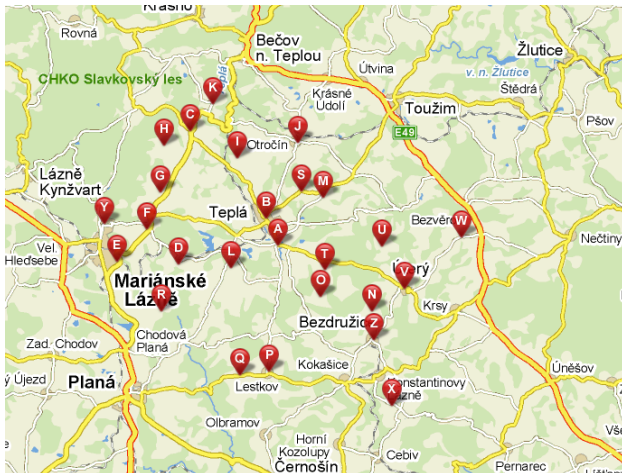
Klásterní panství na Litoměřicku

Obrázek III.

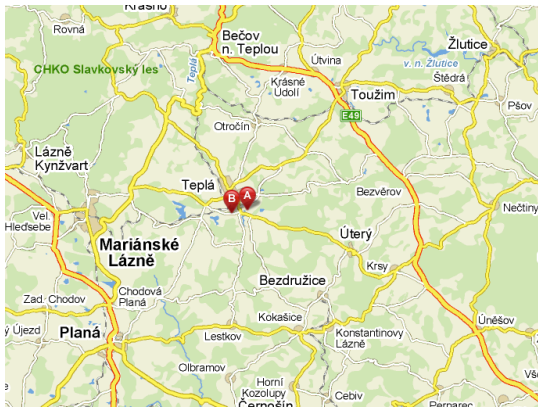
Školy z období 12.–17. století na Tepelsku: Teplá – klášter (A), Teplá – město (B), Mnichov (C), Ovesné Kladruby (D).

Obrázek IV.

Školy z období 18.–19. století na Tepelsku: Teplá – klášter (A), Teplá – město (B), Mnichov (C), Ovesné Kladruby (D), Úšovice (E), Zádub (F), Rájov (G), Sítiny (H), Poutnov (I), Otročin (J), Louka (K), Svätý Vojtěch (L), Kladruby (M), Křivec (N), Zahrádka (O), Lestkov (P), Vysoké Janné (Q), Pístov (R), Beranov (S), Beroun (T), Vidžín (U), Úterý (V), Dolní Janné (W), Okrouhlé Hradiště (X), Mariánské Lázně (Y), Bezručice (Z) atd.

Obrázek V.

Školy z období počátku 20. století na Tepelsku: Teplá – klášter (A), Teplá – osada (B)

Obrázek VI.

Národní škola – osada Teplá - Klášter.

Obrázek VII.

Městská škola – Teplá – město.

Obrázek VIII.

Budova školy v Úšovicích

Obrázek IX.

„Kindergarten“ (Ústav Školských sester) v Úšovicích. Dnes Dětský domov.

Obrázek X.

Gymnázium a Filosofický ústav v Plzni.

Obrázek XI.

Pamětní deska nacházející se na budově Gymnázia v Plzni.

Obrázek XII.

Budova bývalé školy v Ovesných Kladrubech.

Obrázek XIII.

Budova bývalé školy (postavené v roce 1853) v Mariánských Lázních. Dnes Základní umělecká škola.

Obrázek XIV.

Budova bývalého Dívčího školního a výchovného institutu v Mnichově. Dnes ústav sociální péče pro mentálně postižené.

Příloha IV. Schémata

Schéma I. Edukace členů kláštera

12. - 17. století	<ul style="list-style-type: none"> • náboženství • sedmero svobodných umění (gramatika, rétorika, dialektika, aritmetika, geometrie, astronomie a hudba) • filosofie a teologie (od roku 1639)
18. - 19. století	<ul style="list-style-type: none"> • filosofie • teologie • přírodní vědy • kanonické právo • dějiny • latina, němčina a biblické jazyky
20. století	<ul style="list-style-type: none"> • teologie • filosofie • jazyky

Schéma II. Edukace dětí a mládeže na území spravované tepelským klášterem

12. - 17. století	<ul style="list-style-type: none"> • náboženství • sedmero svobodných umění (gramatika, rétorika, dialektika, aritmetika, geometrie, astronomie a hudba)
18. - 19. století	<ul style="list-style-type: none"> • čtení a psaní • náboženství • základy praktických profesí • dějepis • zeměpis • matematika • fyzika • jazyky
20. století	<ul style="list-style-type: none"> • předměty předepsané obecnými školními osnovami

Abstrakt

URBANOVÁ, M. *Klášter Teplá – centrum vzdělanosti*. České Budějovice 2012. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra pedagogiky. Vedoucí práce Z. Svobodová.

Klíčová slova: klášter Teplá, bl. Hroznata, klášterní latinská škola, domácí teologické studium, Norbertinum, teologický domácí vzdělávací ústav, městská škola v městě Teplá, normální škola v klášteře Teplá, institut v Mnichově a Úšovicích, školy v okolí kláštera Teplá, filosofický ústav a gymnázium v Plzni, J. V. Sedláček, J. F. Smetana, A. M. David.

Bakalářská práce se zabývá dějinami kláštera od založení bl. Hroznatou roku 1193 do současnosti, v nichž se střídala období vrcholů a pádů. Druhá kapitola se zabývá přínosem kláštera Teplá na edukaci členů kláštera na klášterní latinské škole, od roku 1550 do roku 1783 na domácím teologickém studiu, od roku 1639 do roku 1783 na Norbertinu a od roku 1832 na domácím teologickém vzdělávacím ústavu. Dále se druhá kapitola zabývá edukací světských dětí na farních a městských školách, edukací mládeže na gymnáziu a filosofickém ústavu v Plzni a edukací děvčat na institutu v Mnichově a Úšovicích. Třetí kapitola se zabývá trojicí významných národních buditelů, kteří se zasloužili o národní obrození v Plzni a okolí - J. V. Sedláčkem, J. F. Smetanou a H. J. Karlíkem. Bakalářskou práci uzavírá nejvýznamnější vědecká osobnost Tepelska – A. M. David.

Abstract

URBANOVÁ, M. *Monastery Teplá – the centre of the education*. České Budějovice 2012. Bachelor thesis. University of South Bohemia in České Budějovice. Faculty of Theology. Department of Education. Primary supervisor Z. Svobodová.

Key words: monastery Teplá, beatified Hroznata, monastery latin school, local theological study, Norbertinum, local theological educational institute, town school in the town of Teplá, school in monastery Teplá, institute in Mnichov and Úšovice, schools in neighbourhood of monastery Teplá, philosophical institute and grammar school in Plzeň, J. V. Sedláček, J. F. Smetana, A. M. David.

The bachelor thesis deals with the history of the monastery from its establishment by beatified Hroznata in 1193 to present, in which the period of heights was followed by falls. The second chapter deals with the contribution of the monastery Teplá to the education of the monastery members at monastery latin school, at local theological study from 1550 to 1783, at Norbertinum from 1639 to 1783 and at local theological educational institute from 1832. The second chapter deals also with the education of secular children at presbyteries and town schools, the education of schoolchildren at grammar school and philosophical institute in Plzeň and the education of girls in institute in Mnichov and Úšovice. The third chapter deals with three important national revivalists, who contribute to the national revival in Plzeň - J. V. Sedláček, J. F. Smetana a H. J. Karlík. The last chapter of the bachelor thesis is about the most important scientific person of region Teplá – A. M. David.